

Μικροελλησισμός και Νεο-οσμανισμός ή δυτική σκέψη και γεωπολιτικός ορθολογισμός;

Στην «Καθημερινή της Κυριακής» της 6ης Σεπτεμβρίου 2009 είχαμε την ευκαιρία να αναγνώσουμε τα κείμενα του θάνου Βερέμη («Το τουρκικό θέατρο») και του Χρήστου Γιανναρά («Νεο-Οσμανιδών και Βρυξελλών γεφύρωση»), κείμενα ενδιαφέροντα, δύο στοχαστών που σεβόμαστε και τιμούμε ιδιαίτερως και οι οποίοι εκφράζουν δύο αντιδιαμετρικά αντίθετους αντιληπτικούς οίκους της αλήθειας. Γι' αυτό ενδώσαμε και στον επικίνδυνο αλλά αποθλαστικό πειρασμό (όπως όλοι οι πειρασμοί) να προβούμε σε μια παράλληλη ανάγνωσή τους. Τους αναλύουμε λοιπόν θεματικά και τους σχολιάζουμε στη συνέχεια.

Αφίσα με τον Μ. Κεμάλ σε διαδήλωση. Σήμερα παρατηρείται ένας ισχυρός τουρκιστικός-εθνικιστικός και ισλαμιστικός χαρακτήρας τον οποίο αποδίδουν οι σύγχρονοι νεο-οθωμανοί στη «λαϊκή κουλτούρα» του τουρκικού κράτους.

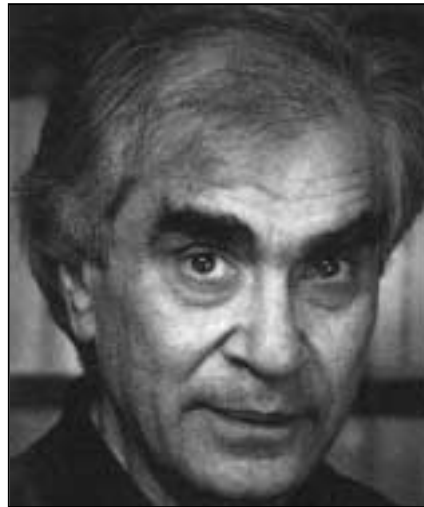
Ο Θ. Βερέμης και ο Χ. Γιανναράς αναγνωρίζουν την υπεροχή ισχύος της Τουρκίας αναφερόμενοι σε βασικούς πυλώνες της. Ο μεν Βερέμης αναφέρεται στην οικονομία, στην άμυνα και στη δημογραφία, ο δε Γιανναράς αναφέρεται στην άμυνα, στη δημογραφία και σε συγκεκριμένα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της γείτονος ιδεολογικού τύπου, όπως το πατριωτικό φρόνημα και η απαίτηση εθνικής αξιοπρέπειας, τα οποία κρίνει ότι «η Ελλάδα παραβλέπει ανέμελη». Θα συμφωνήσουμε με τον Βερέμη αλλά θα διαφωνήσουμε με τον Γιανναρά. Η Ελλάδα που «παραβλέπει» δεν είναι οντολογικά ούτε γνωσιολογικά η Ελλάδα των Ελλήνων, αυτών που ζουν, σκέπτονται, αγωνίζονται και προσπαθούν να είναι αξιοπρεπείς και υψηλόφρονες στην οδυνηρή καθημερινότητά τους, αυτών που αντιδρούν στην όποια ενδοτικότητα των ελίτ τους. Και αυτοί είναι οι περισσότεροι. Είναι αυτοί τους οποίους κάποιοι μκκτρήζαν ως «καλοπερασάκηδες» και «βολεμένους» κατά τη διάρκεια της χούντας αλλά αιφνιδίως απέδειξαν με την αντίστασή τους και τις πολλαπλές φοιτητικές, κοινωνικές αλλά και στρατιωτικές (ή παραστρατιωτικές) εξεγέρσεις τους ότι ποτέ δεν αποδέχθηκαν ολοκληρωτισμούς. Κι αυτά έ-

γιναν «χθες», μάλιστα από τα τότε νέα παιδιά. Οχι πριν πολλά-πολλά χρόνια. Κι ας μη συνδέουμε αυτή τη γενιά με εκείνους που ρευστοποίησαν «τίτλους» Πολυτεχνείου, Νομικής κλπ.! Πάντα υπήρχαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν τέτοιοι. Και τους ξέρουμε! Δεν θεωρώ λοιπόν τον εαυτό μου «αναξιοπρεπή και άνευ πατριωτικού φρονήματος» και δεν μπορώ να το δεχθώ για τη συντριπτική πλειοψηφία των συμπατριωτών μου. Και εγώ, όπως κι οι λοιποί Έλληνες, έχουμε μάθει να αγωνιζόμαστε. Αυτή είναι η οντολογία του ελληνικού πολιτισμού και βασίζεται σε μια ατράνταχτη γνωσιολογία των αιτιακών σχέσεων ελευθερίας και δημοκρατίας, ελευθερίας και ισοπολιτείας, ελευθερίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ελευθερίας και διακίνησης των ιδεών και, τελικώς, ελευθερίας και ύπαρξης! Αυτή την ουσία οντολογούν και αιτιολογούν η Ελλάδα και οι Έλληνες και όχι την Ανατολική Δεσποτεία και τα ιδεολογικά, πολιτειακά και πολιτισμικά παράγωγά της! Αρα τίποτε δεν χάθηκε. Αρκεί ν' αφουγκρασθούμε την ανάσα της και να την ανατάξουμε. Αυτό είναι το καθήκον μας ως Ελλήνων και όχι η μοιρολατρική ενδοτικότητα στον πάσης φύσεως επιβουλεύόμενο την εθνική κυριαρχία.

Αχμέτ Νταβούτογλου και Ιλκέρ Μπασμπούγ. Οι στρατηγοί ουδέποτε έκρυψαν την πίστη τους στο Ισλάμ. Το 1980 ο πραξικοπηματίας στρατηγός Κ. Εβρέν συμμετείχε, για πρώτη φορά στην τουρκική ιστορία, στη διάσκεψη κορυφής του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης, που έγινε στην Καζαμπλάνκα! Ο «σκληρός κεμαλιστής» ήταν ο πρώτος Τούρκος ηγέτης (πρόεδρος) ο οποίος σε ηλικία 60 ετών πήγε να εκπληρώσει το θρησκευτικό καθήκον του «Πιστού Μουσουλμάνου», το Hajj, στη Μέκκα!

Ο σεβαστός συνάδελφος Θάνος Βερέμης, αναγνωρίζοντας την τουρκική επιθετικότητα, μας καλεί να πάψουμε να «αναβάλλουμε την αναμέτρηση με την Τουρκία» γιατί «δεν μας ευνοεί, εφόσον ο χρόνος δεν δουλεύει για μας». Και χαρακτηρίζει όλο το πολιτικό παίγνιο στη γείτονα ως «θέατρο», αμφισβητώντας σοβαρά το δημοκρατικό αίτημα της τουρκικής πολιτικής σκηνής, όπως και τη δημοκρατική της ουσία. Και το βασίζει στην αμφισβήτηση της δυνατότητας του τουρκικού ισλάμ να αντιληφθεί με τους ίδιους όρους τη «δυτικού τύπου δημοκρατία», θεωρώντας «παρεξήγηση» από πλευράς της Δύσης την οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία ενός «τέλειου συστήματος» το οποίο δεν είναι δυνατόν να επιδεχθεί μεταβολές, ακριβώς επειδή είναι εκ Θεού, άρα μεταφυσικής προέλευσης και συνεπώς «τέλειο»! Ο Βερέμης εξηγεί με σαφήνεια και επιστημονική τόλμη ότι εκείνο το οποίο επιδιώκει ο νταβουτογλιανός «εκσυχρονισμός», απλώς συνίσταται στην εξάλειψη οποιουδήποτε δυτικοστραφούς πολιτικού και πολιτισμικού στοιχείου από το «Θραύσμα του Οίκου του Ισλάμ» (Dar al-Islam) που λέγεται Τουρκία, μια Τουρκία που πρέπει να επαναποτελέσει έναν νέο πυρήνα αναγέννησης ενός μεταμοντέρνου Χαλιφάτου στο οποίο έθεσαν τέλος τα παρεπόμενα της Συνθήκης των Σεβρών, διά χειρός Μουσταφά Κεμάλ.

Για να τεκμηριώσω ακόμη περισσότερο την άποψη του Βερέμη, θα παραθέσω μερικά στοιχεία πρόσφατου ισλαμικού λόγου («Fadlallah Mahalati», 22-3-1986): «Η Δύση αιχμαλώτισε τη φαντασία του λαού μας. Κι αυτή της η κατάκτηση είναι απείρωσ πιο καταστρεπτική από μια απόσπαση εδαφικού τμήματος. Αυτό για το οποίο πρέπει να θρηνούμε κάθε βράδυ δεν είναι η απώλεια της Ανδαλουσίας, έστω και αν αυτή παραμένει ανοικτή πληγή. Πρέπει να θρηνούμε για την πολύ πιο σοβαρή απώλεια της νεολαίας μας που κατακτήθηκε από τη δυτική ιδεολογία, τους δυτικούς τρόπους ένδυσης, τη δυτική μουσική και τις δυτικές συνήθειες διατροφής». Ας συγκρίνουμε τις παραινέσεις αυτές με τις αντίστοιχες του Τ. Ερντογάν στην Κολωνία (12/2/2008), σύμφωνα με τις οποίες οι Τούρκοι της Γερμανίας θα πρέπει «να

Ο Χ. Γιανναράς προτείνει τελικώς να «παζαρευθεί» από ελληνικής πλευράς με τον Α. Νταβούτογλου ότι όταν «καταστεί η Τουρκία άξονας πολιτιστικής συνοχής, με συνέπειες πολιτικής συνύπαρξης, των χωρών της Οθωμανικής Επικράτειας», σε αυτήν την «πολιτική συνύπαρξη» να συμπεριληφθεί και «το ελλαδικό αποδιοργανωμένο κρατίδιο», ώστε «υπό την οθωμανική επιρροή και με τη μετοχή του στην ΕΕ» να έχει «ίσως μια τελευταία ευκαιρία να επανέλθει, με ενεργό μετοχή, στο ιστορικό γίνεσθαι, ο Ελληνισμός».

κρατήσουν τις παραδόσεις τους και να αποφύγουν την εξομοίωση, με ίδρυση τουρκικών σχολείων και πανεπιστημίων».

Ο Θάνος Βερέμης έχει δίκιο και για έναν ακόμη λόγο: σύμφωνα με τα ισλαμικά ιερά κείμενα και ερμηνεύματα, η έννοια του «κράτους-έθνους» δεν υφίσταται θεολογικά, νομικά και πολιτικά παρά μόνον ως «προδοσία κατά της Umma», κατά του «Οίκου των Πιστών» του Dar al-Islam. Η διάσπαση της Umma κατά τους ερμηνευτές του Ιερού Κορανίου και της Sharia «...είναι το αποτέλεσμα της ανάγκης και του συμβιβασμού που διέφθειρε τις ιθύνουσες κυβερνητικές ελίτ των χωρών τους και τις εξανάγκασε σε σχέσεις εξάρτησης από τον Οίκο των Απίστων» (Dar al-Harb) - (Herodote, 1984, no 35). Ο Βερέμης αναφέρεται επίσης, ορθολογίζοντας επαγωγικά, στα παραδείγματα της Αιγύπτου και του Πακιστάν τα οποία βρίσκονται επί ξυρού ακμής αναφορικά με τους κινδύνους μετάβασής τους σε σείχάτα αυτού του είδους της ισλαμικής ορθοδοξίας, κάτι που ήδη συμβαίνει με τις Βορειοδυτικές Επαρχίες και τη Ζώνη των Φυλών στο Πακιστάν.

Αναφορικά με τον θεωρητικό ισλαμικό λόγο και τη στήριξή του στον ισλαμικό πολιτικό και πολιτισμικό οικουμενισμό, είναι κλασική η διδασκαλία του Rachid Ridah (πέθανε το 1940), η οποία χαρακτηρίζει όλο και περισσότερο το σύγχρονο πολιτικό Ισλάμ, μάλιστα στις ακραίες μορφές του. Ο Ridah διδάσκει ότι απαιτείται η παλινόρθωση του Ιμαμάτου υπό έναν μεγάλο Ιμάμη ο οποίος θα εκλέγεται από πανισλαμικό (Umma) Σώμα Μεγάλων Εκλεκτόρων, δηλαδή από ολόκληρο το Dar al-Islam. Επίσης δεν μπορεί ο ερευνητής να παραγνωρίσει τη διδασκαλία του μεγάλου μουσουλμάνου στοχαστή, του αλγερινού Ibn Badis, ο οποίος σαφώς καταθέτει ότι «οι Τούρκοι ουδέποτε εγκατέλειψαν το Χαλιφάτο σε ό,τι αφορά την ισλαμική του Ουσία. Εθεσαν απλώς τέρμα (ο Κεμάλ) σε ένα καθαρά δικό τους καθεστώς που αποτελούσε ένα παραπλανητικό σύμβολο προορισμένου μάταια να γοητεύσει τους Μουσουλμάνους».

Δηλαδή δικαιώνονται και πάλι οι επιφυλάξεις του Βερέμη μέσω του σχετικού ισλαμικού θεωρητικού λόγου του τεκμηριώνοντος και ερμηνεύοντος την ιστορική γραμμικότητα των νταβουτογλιανών γεωπολιτικο-πολιτισμικών βουλήσεων (και βουλημιών)! Από την άλλη όμως, από τον ίδιο αυτό ισλαμικό λόγο φαίνεται ξεκάθαρα ότι αυτές οι βουλήσεις δεν πείθουν (και δεν πρόκειται να πείσουν) τον μουσουλμανικό κόσμο. Αρα κάθε προσπάθεια «παζαρέματος» με μια νεο-οσμάνική αποτυχημένη πολιτική ως προς τον υπόλοιπο αραβο- και ιρανο-μουσουλμανικό κόσμο θα ήταν άκυρη. Ακόμα λοιπόν και αν δεχόμασταν ότι (όπως ισχυρίζεται ή υπονοεί ο Χρήστος Γιανναράς) η Ελλάδα παρέδωσε τα όπλα επειδή «αποδιοργανώθηκε» ή ότι «η Τουρκία (αποτελεί) συνέχεια του Βυζαντίου», αποφάσισε να γίνει οθωμανική επαρχία, η προσπάθεια είναι εκ προοιμίου άκυρη.

Δεν μπορώ παρά να θυμηθώ ένα άλλο εξαιρετικό κείμενο του σεβαστού συναδέλφου Θάνου Βερέμη, ο οποίος αναφερόμενος στην αποτυχή Συμφωνία της Φλωρεντίας μεταξύ της Ανατολικής Ρωμαϊκής Εκκλησίας και του Πάπα, με σκοπό τη διάσωση του Ανατολικού Ρωμαϊκού Κράτους, γράφει χαρακτηριστικά: «Έτσι η

Τόσο οι Οθωμανοί Σουλτάνοι Ορχάν και Μουράτ Α΄ όσο και οι ηγέτες των (οθωμανικών) εμιράτων ακολούθησαν ενιαία πολιτική απέναντι στους δερβίσηδες, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλική και η οποία απέβλεπε στην αντιπαράθεση μιας ισχυρής δύναμης απέναντι στη Χριστιανική Εκκλησία και στο χριστιανικό φρόνημα, που ήταν και το κυριότερο στήριγμα του Ελληνισμού της Θράκης.

συμφωνία της Φλωρεντίας ούτε στη Δύση κατάφερε να δημιουργήσει πνεύμα συσπείρωσης και αλληλεγγύης, ούτε την Ανατολή να σώσει από την οθωμανική κατάκτηση. Στους κατοπινούς αιώνες, η Ευρώπη θα γνώριζε τον μεγάλο θρησκευτικό διχασμό και την τουρκική απειλή στη Βιέννη. Εκτοτε το πείραμα της Φλωρεντίας ξεχάστηκε στα απομνημονεύματα του Συρόπουλου και ο ανθενωτισμός έγινε το επίσημο καθεστώς που επέβαλαν στη Μεγάλη Εκκλησία τετρακόσια σχεδόν χρόνια οθωμανικής κυριαρχίας. Από τον δέκατο έκτο κίολας αιώνα (1562) με τον

όρο «Βυζάντιο», που εφηύρε ο Γερμανός λόγιος Ιερώνυμος Βολφ (1516-1580), το ιδεολογικό χάσμα ανάμεσα στην καθολική και στην ορθόδοξη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έγινε αγεφύρωτο, ώστε ο Γίβων και ο απαίδευτος απόγονός του, ο Σ. Χάντιγκτον, να παραδώσουν το Βυζάντιο σε κάποιον ανατολίζοντα εξωτισμό. Τι σχέση μπορεί να έχει η απόπειρα της Φλωρεντίας με τις διακυβερνητικές διασκέψεις του παρόντος; ...». Και καταλήγει με σαφήνεια, τόλμη και διορατικότητα ο Θάνος Βερέμης, υπογραμμίζοντας το μοιραίο αποτέλεσμα αυτών των νοοτροπιών: «Ο

διεκδικητικός ανατολίτης κρούει και πάλι τις πύλες της Ευρώπης χωρίς να έχει όμως σκεφθεί το επόμενο του βήμα. Στην ελληνική Βουλή οι ενωτικοί έχουν πια επικρατήσει, όμως οι ανθενωτικοί αντιστέκονται στα παραδοσιακά τους κάστρα. Η Φλωρεντία του 1439 φαίνεται σήμερα πιο επίκαιρη παρά ποτέ».

Δεν μπορώ συνεπώς και στο σημείο αυτό να συμφωνήσω, και για ψυχρά αντικειμενικούς πολιτικούς και πολιτισμικούς λόγους, με τον Γιανναρά. Ακόμη, απολύτως ψυχρά και ορθολογικά, αν δεχόμαστε ότι θα έπρεπε να εξετάσουμε την πρόταση του Γιανναρά, πράγμα που δεν με βρίσκει σύμφωνο από οντολογική άποψη, θα είχαμε το συμπέρασμα του Θάνου Βερέμη περί μη σταθεροποίησης του τουρκικού «θεάτρου» στο κοσμικό ή στο ισλαμιστικό μέρος του «πολιτικού», το οποίο θα μας απέτρεπε να το πράξουμε. Εκ των πραγμάτων, αναγκάζομαι να τεθώ απέναντι στον οποιονδήποτε όψιμο «νεοδραγουμισμό» ή κάθε τύπο «ελλαδικού νεο-οθωμανισμού». Και θα εξηγήσω εκτενώς τους λόγους βασισμένοι στην ανάλυση των προαναφερθέντων εξαιρετικών κειμένων των Θ. Βερέμη και Χ. Γιανναρά.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΕΞΗΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟ ΙΣΛΑΜ ΜΕ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

Ο σεβαστός συνάδελφος Χρήστος Γιανναράς, αν κατάλαβα καλά, διατυπώνει έναν συλλογισμό: α) Το Ισλάμ δεν έχει οντολογικό προβληματισμό, άρα β) δεν έχει μεταφυσική, άρα γ) δεν αποτελεί πολιτισμό (του πολιτισμού νοουμένου κατά τον Γιανναρά ως: «Νοηματοδότηση του βίου που παράγει ιδιαιτερότητα Θεσμών της συλλογικότητας και ιδιαιτερότητα Τέχνης») και ισχυρίζεται ότι οι Τούρκοι δεν έχουν καν γλωσσική πρόσβαση στο Κοράνιο, διότι αυτό είναι γραμμένο στη γλώσσα του Προφήτη, δηλαδή στα Αραβικά. Αρα, μήπως ένα από τα εννοούμενα συμπεράσματα του σεβαστού δασκάλου Χρήστου Γιανναρά είναι το ότι οι Τούρκοι δεν έχουν επηρεαστεί από τον Κορανικό Λόγο και συνεπώς παραμένουν στο βάθος «δυτικοί» ή τουλάχιστον «εκουσυχρονιστικές

δυτικο-ποιήσιμοι» ή πολιτισμικώς «επίπεδοι», διά του «δημοκρατικού» τουρκικού ερντογανικού Ισλάμ; Ασφαλώς και δεν μπορεί να εννοεί αυτό! Αλλά αυτό φαίνεται να προκύπτει ότι θέλει να εννοήσει! Θα αποδείξουμε όμως παρακάτω το αβάσιμο αυτής της (πιθανής) θέσης του Χρήστου Γιανναρά, ενώ πρέπει να τονίσουμε ότι στο σημείο αυτό συγκρούονται ουσιαστικά με τον Θάνο Βερέμη, ο οποίος έχει εκφράσει και στηρίζει ορθολογικά τις διαφονίες του με αυτό που η Δύση έχει αντιληφθεί ως «εκσυγχρονισμό και δημοκρατικότητα» του τουρκικού Ισλάμ!

Θέλοντας ο Χρήστος Γιανναράς να θωρακίσει τον συλλογισμό του, υποστηρίζει ότι ακόμη και αν μια τέτοια επιρροή υπήρχε, δεν θα μπορούσε να είναι καθοριστική για τους Τούρκους διότι το πολιτισμικό στοιχείο του Ισλάμ είναι... «ανύπαρ-

κτο» και συνεπώς... δεν θα μπορεί να επιβληθεί στον υπαρκτό πολιτισμό του «Ελληνοχριστιανισμού». Ετσι λοιπόν, προκύπτει λογικά, ότι καταλήγει ο Χρήστος Γιανναράς να υποστηρίζει, ουσιαστικά, τον εξής συλλογισμό: το Ισλάμ «δεν έχει πολιτισμό» και «η θρησκεία (σ.σ. άρα και η ισλαμική θρησκεία) παράγει μόνο ιδεολογία», θέση που ομολογουμένως δεν περίμενα από τον Χρήστο Γιανναρά αλλά μάλλον από έναν συνειδητό μαρξιστή και τότε δεν θα μου έκανε καμία εντύπωση. Αν δεχθούμε πάντως αυτή τη μαρξιστική θέση του Γιανναρά, παρά το ότι αναδεικνύει έναν επιστημολογικό εκλεκτικισμό τον οποίο δεν αποδέχομαι ως γεννιότερα επιστημονικής μεθόδου, χάριν έρευνας της ουσίας, μπορούμε να παρακολουθήσουμε τον συλλογισμό του ο οποίος δέχεται ότι: η «ιδεολογία» είναι χαρακτηριστικό του

μετα-ρωμαϊκού δυτικού πολιτισμού, άρα η σχεδιαζόμενη νταβουτογλιανή νεο-οθωμανική αυτοκρατορία έχει χαρακτήρα ουσιαστικά δυτικό, άρα η νεο-οθωμανική αυτοκρατορία μπορεί να συμπράξει πολιτισμικά και πολιτικά με την Ευρωπαϊκή Δύση ως ομοούσιες πολιτισμικά, άρα μπορεί κανείς όπως το «αποδιοργανωμένο ελλαδικό κρατίδιο να παζαρέψει τη συμπερίληψη της Ελλάδος στην πολιτική συνύπαρξη» με την «υπαγωγή του σημερινού ελλαδισμού υπό την οθωμανική επιρροή με παράλληλη τη μετοχή του στην Ε.Ε...κ.τ.λ.» ώστε «ο Ελληνισμός να επανέλθει, με ενεργό συμμετοχή στο ιστορικό γίνεσθαι»!

Όμως γιατί άραγε; Πού «πήγε» ο Ελληνισμός; Εξατμίσθηκε; Ο Ελληνισμός «παράγεται» και «δικαιώνεται» στην Πλατεία Φιλικής Εταιρείας (χουδαϊστί: «Πλατεία») και στην οδό Μηλιώνη; Ελληνισμός είναι τα «καφωδεία» και «οιοπνευματοποτεία» της Μυκόνου και της έρμης της Αράχωβας; Ελληνισμός δεν είναι μήπως η ψυχή, το πνεύμα, το συναίσθημα, η ιστορία, οι παραδόσεις, η τέχνη, η γλώσσα, η ελευθερία, κοντολογίς ο ελληνικός λαϊκός πολιτισμός (γλωσσικά ιδιώματα, δημοτική μουσική, λαϊκοί θρύλοι κ.ά.), τον οποίον επικαλείται μάλιστα στο κείμενό του ο Χρήστος Γιανναράς; Μα αν είναι αυτός, τότε διαβεβαιώ τον σεβαστό συνάδελφο ότι αυτός υπάρχει και αγωνίζεται σε πείσμα όλων! Και πρωτίστως σε πείσμα των επιβληθέντων «οθωμανο-σκυλάδικων» και «τουρκο-ινδικο-αραβικών κλαυθυρισμών», τα οποία θα υποσημειώνουν ότι η οθωμανική επιρροή που προτείνει και διαπιστώνει (;) ο Χρήστος Γιανναράς αγωνίζεται, από καιρό, να ελέγξει τις εξελίξεις...

Αρχίζοντας από το τέλος τον σχολιασμό μου σε αυτή τη λογική αλυσίδα, θέλω να παρατηρήσω κατ' αρχήν ότι το Κοράνι έχει μεταφραστεί μέχρι και στα Ελληνικά,

Ο Μωάμεθ Β' εισέρχεται στην Κωνσταντινούπολη. Για να υλοποιηθεί η πρόταση του Χρήστου Γιανναρά και για να επιτύχουμε τη «συμπερίληψη» στη βάση του «λαϊκού παραδοσιακού πολιτισμού», πρέπει να ανακαλύψουμε τις «απαίδευτες» ελληνοτουρκικές μάζες οι οποίες «να είναι μέλη μιας στενά συνδεδεμένης κοινότητας» και «να μοιράζονται τη βαθιά ριζωμένη προσκόλληση σε αυτήν»!

από τον αείμνηστο Γ. Ι. Πεντάκη, από το...1928 (!) στις «Εκδόσεις Ελευθερουδάκη» και κατόπιν «με πρωτοβουλία και δαπάνες Ι. Λάτση» το 1978. Νέα έκδοση έγινε «με επιθυμία και φροντίδα Μαρίας Ι. Λάτση» το 1987 και κατόπιν από το «Συγκρότημα του Βασιλιά Φάχτ στην Μεδίνα Μουνάββαρα υπό την εποπτεία του Υπουργείου Ισλαμικών Υποθέσεων, Βακουφίων και Ιερού Κηρύγματος της Σαουδικής Αραβίας, έτος Εγίρας 1418», δηλαδή για τα καθ' ημάς το σωτήριο έτος 1998.

Και να τονίσω ότι ο σεβαστός συνάδελφος κάνει λάθος όταν θεωρεί ότι για τους Τούρκους το Κοράνιο είναι «γλωσσικά απρόσιτο»! Τον ενημερώνω λοιπόν ότι το Κοράνιο στα τουρκικά έχει πάνω από πενήντα (50!) μεταφράσεις, μάλιστα μία εξ αυτών έγινε υπό τη διακυβέρνηση του Κεμάλ (!), ενώ κάποιοι άλλοι ερευνητές (G.A. Volker) εντοπίζουν τέτοιες μεταφράσεις και στις αρχές της ανόδου του Ισλάμ στη Μέση Ανατολή! Παραθέτω εδώ έναν σύντομο ενδεικτικό κατάλογο των κυριότερων:

- 1) Sheikh Al-Fadl Mohamed Ben Idriss Al-Badlissi, Tafsir al-Tibyini, 1842, Cairo.
- 2) Ahmad b. 'Abd Allah, 1875, Tafsir-e zubdat al-athar, 2 vol. Istanbul 1292-1294 / 1875-77, p. 448 + 464.
- 3) Ibrahim Hilmi, 1913 Terjumat el Koran, Istanbul.
- 4) Muhammed Hamdi Yazir, 1935, Hak dini Kur'an dili. Yeni mealli Turkce tefsir, 9 vol. Istanbul 1935-1938 \ 9 vol. 2nd ed. Istanbul 1960-1962, p. 6632+229 \ 9 vol. 3rd ed. Istanbul 1970, p. 6432 + 229.
- 5) Abdulkaki Golpinarli, 1955, Istanbul 1968, p. 688 \ 2 vol. Istanbul 1955, p. (381) + (381) + (xxxviii).
- 6) Atay, Huseyin and Yasar Kutluay, 1961, 3 vol. Ankara 1961, p. 32 + 814 + 7 \ 1 vol. 5th ed. Ankara: Diyanet Isleri Baskanligi (The Turkish Presidency of Religious Affairs), 1980, p. 34 + 604.
- 7) Suleyman Ates, 1975, 1st ed. Istanbul 1975. p. 592 / Ankara: KilicKitabevi 1977, p. 2 + 604 + 3 + xxx.
- 8) Ali Bulac, 1985, Istanbul: Birim 1985, p. xxxviii + 605.
- 9) Yasar Nuri Ozturk, 1993.
- 10) Edip Yuksel, 2000, Mesaj Kuran Cevirisi, (ISBN 9757891312).

Τα ανάκτορα του Τοπ Καπί. Ο Τουργκούτ Οζάλ, μίλησε περί ευκαιριών οι οποίες παρουσιάζονται κάθε τριακόσια χρόνια και εξήγησε ότι «η παρούσα ιστορική συγκυρία δίνει τη δυνατότητα στην Τουρκία, διά της ενεργοποίησης των μουσουλμανικών μειονοτήτων στην Αλβανία, στη Γιουγκοσλαβία, στη Βουλγαρία και στην Ελλάδα να αναστρέψει την πορεία συρρίκνωσης της, η οποία ξεκίνησε προ των τειχών της Βιέννης».

Αναφορικά δε με τον καλπασμό του Ισλάμ στην Τουρκία, ο καθηγητής Amikam Nachmani αναφέρει (με στοιχεία 2003) ότι περίπου 1.500 νέα τεμένη κτίζονται κατ' έτος και μέχρι το 2003 στην Τουρκία υπήρχαν ήδη 80.000 μουσουλμανικά τεμένη, πράγμα που μας δίδει την αναλογία ενός τεμένου ανά 800 Τούρκους πολίτες! Συμπληρώνει μάλιστα ότι τα μεγέθη αυτά αναδεικνύουν τη θρησκευτική ισχύ του τουρκικού Ισλάμ απέναντι στην ανίσχυρη πολιτικά κεμαλιστική τάση (1).

Αν, πάλι, εννοεί ο Χρήστος Γιανναράς ότι ο τουρκικός λαός δεν ομιλεί Αραβικά και συνεπώς δεν μπορεί να έχει πρόσβαση στα πρωτότυπα κείμενα του Κορανίου και είναι άμοιρος του Ισλαμικού Λόγου, της Διδασκαλίας και του Πολιτισμού του Ισλάμ, θα του αντιτείνω ότι για να το δεχθώ θα πρέπει να πιστέψω ότι π.χ. ο ρωσικός λαός και οι ανά τον κόσμο Ορθόδοξοι (μη ελληνικής καταγωγής) είναι άμοιροι του Ορθόδοξου Χριστιανικού Λόγου, των

Διδασκαλιών και του Ορθόδοξου Χριστιανικού Πολιτισμού διότι δεν γνωρίζουν Ελληνικά! Και να μη λησμονούμε ότι και η Παλαιά Διαθήκη (Τορά) μεταφράσθηκε στην ελληνιστική Κοινή από 72 (Μετάφραση των Ο') ελληνιστές Εβραίους Λογίους της Αλεξάνδρειας (περί το 280 π.Χ., επί Πτολεμαίου του Β' του Φιλάδελφου), για να γίνεται καταληπτή από τους Ιουδαίους της ελληνιστικής εποχής, οι οποίοι ομιλούσαν τη lingua franca της εποχής, δηλαδή τα... Ελληνικά! Μάλιστα στην Καινή Διαθήκη οι περισσότερες από τις 320 κατά λέξη παραθέσεις και από το σύνολο των περίπου 890 παραθέσεων και αναφορών στην Παλαιά Διαθήκη, βασίζονται στη Μετάφραση των 72 (Εβδομήκοντα).

Υπογραμμίζω, επίσης, ότι η Οσμανική Δυναστεία (ή Οίκος των Σογούτ ή Οίκος του Οσμάν, προς τιμήν του Οσμάν του Πρώτου) ή Οσμανίδες, ηγέιτο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή του Ισλαμικού Χαλιφάτου, δηλαδή ολόκληρης της

Οι βλέψεις του Α. Νταβούτογλου έχουν επηρεασθεί από μια ισλαμο-οθωμανική ταυτότητα. Κύριος σκοπός του είναι η τοποθέτηση της Τουρκίας στην ηγεσία του ισλαμικού κόσμου. Το AKP δείχνει να στρέφεται προς την ισλαμική κατεύθυνση, έχει σταθερά σουνιτικά ανταντακλαστικά. Πολλά στοιχεία της ηγεσίας του έχουν ιδεολογικούς δεσμούς και προσωπικές σχέσεις με τους αδελφούς Μουσουλμάνους.

Umma των Πιστών, από το 1281 έως το 1923, έχοντας το Κοράνιο ως Πνευματικό, Ηθικό, Νομικό, Οικονομικό, Πολιτιστικό και Εσχατολογικό οδηγό.

Επίσης, επεκτείνοντας τη θέση του Χρήστου Γιανναρά, πρέπει να υποστηρίξω ότι το κεντρο-ασιατικό Ισλάμ, το Ινδικό Ισλάμ, το Κινεζικό Ισλάμ, το Αφρικανικό Ισλάμ, το Ευρωπαϊκό Ισλάμ, το Βαλκανικό Ισλάμ, το Αμερικανικό Ισλάμ και το Ισλάμ του Ειρηνικού είναι άμοιρα του Κορανικού Λόγου, της Ισλαμικής πνευματικότητας και του Ισλαμικού Πολιτισμού, επειδή δεν γνωρίζουν Αραβικά! Δηλαδή οι Μουσουλμάνοι μουτζαχεντίν του Αφγανιστάν, της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου, που σκοτώνονται σε αυτό το οποίο εκείνοι θεωρούν ως «Ιερό Ισλαμικό Πόλεμο» (Jihad), δεν γνωρίζουν γιατί θυσιάζουν τη ζωή τους εφόσον, κατά τον σεβαστό Χ. Γιανναρά, είναι άμοιροι του Κορανικού λόγου, διότι δεν γνωρίζουν αραβικά; Δεν νομίζω πως κάτι τέτοιο είναι δυνατό να υποστηριχθεί από κανέναν, άρα ούτε από διανοούμενους του υψηλού επιπέδου του Χ. Γιανναρά.

Με σκοπό να αποδείξουμε τη μη ανεκτικότητα του νταβουτογλιανού νεο-οθω-

μανισμού αλλά και για να αναδείξουμε τις καθαρά εθνικιστικές του βλέψεις, θα στραφούμε στον τουρκικό Τύπο. Ας δούμε λοιπόν ενδεικτικά τι γράφει ο τουρκικός (έγκυρος) τύπος για την πολιτική Νταβούτογλου. Θα αναφερθώ συγκεκριμένα στον Cengiz Candar, έναν από τους πλέον έγκυρους Τούρκους δημοσιογράφους, ο οποίος αναφέρει στην «Radikal» τρία περίπου χρόνια πριν, στις 27/2/2006: «Εγκέφαλος της πολιτικής του AKP (σ.σ. του κυβερνών κόμμα του Τ. Ερντογάν) είναι ο Αχμέτ Νταβούτογλου. Αυτός βρίσκεται πίσω από την επίσκεψη Masha'al (σ.σ. του αρχηγού της στρατιωτικής πτέρυγας της Χαμάς, που καταφεύγει στη Δαμασκό). Οι βλέψεις του Α. Νταβούτογλου έχουν επηρεασθεί από μια ισλαμο-οθωμανική ταυτότητα. Ο κύριος σκοπός του είναι η τοποθέτηση της Τουρκίας στην ηγεσία του Ισλαμικού Κόσμου (σ.σ. Πού είναι εδώ ο Ελληνισμός του Χ. Γιανναρά;). Όταν ο Τ. Ερντογάν μιλά για «μια συμμαχία πολιτισμών», ο κόσμος θα τον ρωτήσει: «Ποιος είσαι εσύ; Μιλάς με την ιδιότητα μιας δυτικής χώρας, μιας δυτικής οικογένειας ή βρίσκεσαι στην άλλη πλευρά της όχθης και δηλώνεις: Το ένα μέρος μου είναι με σας, τη

Δύση, και το άλλο, δηλαδή το Σώμα και η Ψυχή μου βρίσκονται με τον Ισλαμικό Κόσμο». Το AKP δείχνει να στρέφεται προς την ισλαμική κατεύθυνση (...) Το AKP έχει σταθερά «σουνιτικά ανταντακλαστικά». Η προσέγγιση της Χαμάς δεν συγκρούεται με την εξωτερική πολιτική του AKP. Η Χαμάς είναι το Παλαιστινιακό παρακλάδι των Αδελφών Μουσουλμάνων. Πολλά στοιχεία της ηγεσίας του AKP έχουν ιδεολογικούς δεσμούς και προσωπικές σχέσεις με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους».

Τώρα βλέπουμε ότι η πολιτική Νταβούτογλου επαληθεύει πλήρως τα λεγόμενα του Τούρκου αυτού διανοούμενου και δημοσιογράφου αλλά δικαιώνει και τις επιφυλάξεις του Θάνου Βερέμη. Αυτά, νομίζω, είναι αρκετά (μπορώ να προσθέσω δεκάδες άλλα, αλλά μόνον αν χρειασθεί) για να αντιληφθούμε πόσο λάθος είναι μια ουτοπία μετατροπής της Ελλάδας σε ένα «Ρωμείο Σαντζάκιο» (Rum Sancagi) της ισλαμικο-εθνικιστικού νεο-οθωμανικού οράματος πολιτικής του Νταβούτογλου, εκτός της εξοργιστικά απαράδεκτης και ηττοπαθούς δουλοπρέπειας που θα χαρακτηριζε ως κύριο εθνοπολιτισμικό στίγμα τον Ελληνισμό!

Θα μπορούσα να συνεχίσω με παραδείγματα του έντονου τουρκικού εθνικισμού που εμποτίζουν το ισλαμοτουρκικό νεο-οθωμανικό όραμα του Α. Νταβούτογλου για να αποδείξω τις βαθύτατες ρίζες του στην τουρκική κοινωνία, οι οποίες και το έφεραν τελικώς στην εξουσία. Απλώς όμως θα παραπέμψω στο πόνημά μου «Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικοοικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία» (εκδόσεις Προσκήνιο-Σιδεράτος, Αθήνα, 2000) και στο έτερο πόνημά μου με τίτλο «Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία» (εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα, 2008). Όλα τα παραπάνω δικαιώνουν απολύτως τις επιφυλάξεις του σεβαστού Θάνου Βερέμη, ο οποίος δεν χαρακτηριζόταν ποτέ από τάσεις «τουρκοφαγισμού»!

Θα αναφερθώ όμως τώρα και στα λεγόμενα του Α. Νταβούτογλου σχετικά με τις αντιλήψεις του για τη νέα ισλαμική Τουρκία, νεο-οθωμανικών προδιαγραφών, στην περιοχή της ευρύτερης Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου, και στην περι-

φρόνηση με την οποία αυτός αντιλαμβάνεται τις «πολιτισμικές διαφορές» στον χώρο που θεωρεί νεο-οθωμανικό ρωμέικο τσιφλίκι (Yeni Osman Rum ciftligi) υπό την ηγεσία της Τουρκίας, ούτως ώστε να ολοκληρωθεί η εικόνα της αδυναμίας υλοποίησης της ουτοπικής πρότασης του σεβαστού δασκάλου και συναδέλφου Χ. Γιανναρά. Γράφει ο νυν Τούρκος υπουργός Εξωτερικών (ΥΠΕΞ): «Οι φερόμενες ως πολιτισμικές (cultural) και πολιτιστικές (civilisational) συγκρούσεις, αποτελούν ασήμαντους λόγους για (να κοστίζουν) τη δημιουργία αυτής της χαοτικής ατμόσφαιρας. Κι αυτό γιατί αυτή η περιοχή αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ίδιου πολιτισμού, δηλαδή του ισλαμικού, με εξαίρεση την Αρμενία και τα χριστιανικά τμήματα της Γεωργίας» (2).

Και δεν μας λέει ο Τούρκος ΥΠΕΞ τι θα κάνει με δύο... ολόκληρα κράτη (!), την Αρμενία και τη Γεωργία, που δεν ανήκουν στον ισλαμικό πολιτισμό! Εκτός του ότι θα έχει και σημαντική διαφωνία με τον Χρήστο Γιανναρά, ο οποίος δεν παραδέχεται την ύπαρξη «ισλαμικού πολιτισμού» και φυσικά θεωρεί ανύπαρκτη την αντίστοιχη «ισλαμική οντολογία»! Όμως και στο οντολογικό ζήτημα θα διαφωνήσει ο Γιανναράς με τον Νταβούτογλου, ο οποίος αναφέρει ρητά ότι: «Ο κύριος παράγων αυτής της καθολικότητας του ισλαμικού πολιτισμού είναι μια οντολογική συναίσθηση η οποία διεισδύει άμεσα στον νού του κάθε ατόμου ανεξαρτήτως από την εθνική και τοπική καταγωγή του» (3).

Αναρωτιέμαι ακόμα πώς τη γλίτωσε ο Ελληνισμός τετρακόσια ολόκληρα χρόνια από τούτη την «οντολογική συναίσθηση»! Και προσπάθησαν επαρκώς να μας την «κοινωνήσουν», επίσης, αυτή την «ισλαμιστική καθολικότητα», μάλιστα με τους πλέον συστηματικούς εκτουρκισμούς, οι οθωμανοί κυρίαρχοι! Νομίζω...! Δεν ορρωδήσαν μάλιστα ούτε στη χρήση της «λαϊκής κουλτούρας της Ανατολής», δηλαδή των ετερόδοξων δερβισικών Ταγμάτων, όπως οι Μπεκτασιήδες, για να επιτύχουν τους εκτουρκισμούς τους αυτούς. Επ' αυτού όμως θα επανέλθω παρακάτω, για να διαλύσω τον μύθο περί «λαϊκού πολιτισμού της Ανατολής» στον οποίο βασίζεται ένα μέρος της συλλογιστικής του Χ. Γιαν-

Ασκηση Τούρκων οι οποίοι αποθιβάζονται από αμερικανικό ελικόπτερο. Η εικόνα που βλέπουμε θα μπορούσε να έχει «συμβολική σημασία»...

ναρά. Το φαινόμενο της τουρκικής πολιτικο-πολιτισμικής δυσανεξίας έναντι παντός «δυτικού», «ορθολογικού» και «Διαφωτιστικού», μάλιστα μία εκ των σημαντικών διαστάσεών του (την Κοινή Ευρωπαϊκή Εξωτερική πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας), έχει, άλλωστε, αναδείξει στο παρελθόν και ο Θάνος Βερέμης, σε άρθρο του στην εφημερίδα «Το Βήμα» (7-1-01, Τρίτη Γνώμη), με τίτλο «Ε.Ε.: Διάσπαση ή σύντηξη;», όπου επισημαίνει ότι «Μια ευκαιρία για κοινή ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας αφέθηκε να εκπνεύσει, καθώς οι Τούρκοι αποθάρρυναν με κάθε τρόπο τις ενωτικές πρωτοβουλίες και ενίσχυναν τον ανθενωτισμό», αυτόν ακριβώς τον ανθενωτισμό που εξακολουθούν να ευνοούν και σήμερα, δρώντας ακόμη και μέσω ομογενών εκ Τουρκίας, υποβοηθούμενοι πάντοτε και από τον αγγλο-σαξονικό παράγοντα. Και συνεχίζει ο Α. Νταβούτογλου, αφού «τακτοποιήσει» το ζήτημα της «ισλαμικής διείσδυσης» στον ελληνικό νου: «Οι ίδιες οι κοινές πολιτισμικές και πολιτικές απαντήσεις στην αποικιοκρατία και στον εκσυγχρονισμό σε διαφορετικά μέρη του Ισλαμικού κόσμου αποτελούν τους δείκτες αυτής της συναίσθησης. Η άνοδος της ισλαμικής ταυτότητας και οι κοινωνικο-πολιτισμικές αντανάκλασεις στα εδάφη που μέχρι πρότινος κυβερνώντο από τον αθεϊστικό σοβιετικό ολοκληρωτισμό επιβεβαιώνει

τον αντίκτυπο αυτής της οντολογικής συναίσθησης». Δηλαδή ο «ισλαμικός πολιτισμικός χαρακτήρας» οφείλει να είναι το συγκολλητικό υλικό για τούτη τη «συνύπαρξη». Τίποτε άλλο! Αρα και εδώ καταρρέει το όραμα του Χ. Γιανναρά.

Προς επίρρωση όλων των παραπάνω και για να αντιληφθούμε ότι ο Α. Νταβούτογλου δεν επιδιώκει κάποιου είδους «πολιτισμική συνύπαρξη» και απλώς κάποιον ρομαντικό στη Δύση παρερμηνεύουμε τις προθέσεις του, όπως ακριβώς υποστηρίζει και ο Θάνος Βερέμης, αναφέρουμε τα (προ δεκαετίας) γραφέντα από τον επιφανή Αραβα διανοούμενο εκ Δαμασκού, συριακής καταγωγής καθηγητή του Πανεπιστημίου του Γκέτινγκεν, Δρα Bassam Tibi: «Στις ημέρες μας πραγματοποιείται στην Τουρκία μια επαναξιολόγηση του οθωμανισμού. Δεν πρόκειται εδώ απλώς και μόνο για μια ιδεολογία, αλλά για διαφορετικές γεωπολιτικές συνθήκες» (...) - (4) - στην ιδεολογία του Ερμπακάν και των μέχρι τούδε τριών κομμάτων του, είναι φανερό η ιδιαίτερη μίξη του παραδοσιακού Ισλάμ, του θρησκευτικού ζηλωτισμού (του αποκαλούμενου ισλαμισμού στον κόσμο του Ισλάμ), καθώς και του τουρκικού εθνικισμού. Το αποτέλεσμα είναι ένας παν-τουρκικός νεο-οθωμανισμός» (5). Μετά από αυτά, για ποια οντολογία, ποια μεταφυσική, ποια γνωσιολογία και, κυρίως, ποιο «λαϊκό πολιτισμό της Ανατολής»

Οι πρόεδροι Ομπάμα και Γκιούλ ανταλλάσσουν χειραψία. Η αναβάθμιση της γεωπολιτικής θέσης της Αγκυρας από τις ΗΠΑ αποτέλεσε μια αναμενόμενη εξέλιξη.

μπορούμε να συζητήσουμε και τι νόημα θα είχε; Θα το πράξουμε όμως αμέσως, από επιστημονικό καθήκον.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΕΞΗΣ Ή ΜΗ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ισχυρίζεται επίσης ο Χ. Γιανναράς ότι το Κοράνι περιέχει «μόνο πρακτικές εντολές συμπεριφοράς και κάποιες πρακτικές δοξασίες που μόνο συμπεριφορική ομοτροπία μπορούν να παραγάγουν και όχι πολιτισμό». Τα πράγματα όμως δεν είναι έτσι και το Κοράνιο, αποτελώντας το θεμελιώδες ιερό αποκαλυπτικό κείμενο του Ισλάμ, θεμελίωσε έναν τεραστίων διαστάσεων, λαμπρότητας και ισχύος επιβολής (πολιτικής και πολιτισμικής) πολιτισμό. Το Κοράνιο είναι ένα υπέροχο πνευματικό έργο «αποκάλυψης και Προφητείας» εφοδιασμένο με όλα τα εσχολογικά και πνευματικά δεδομένα που χαρακτηρίζουν τα ιερά κείμενα των Εβραίων και των Χριστιανών. Τον παραπέμπω στα εξάριετα

επιστημονικά συγγράμματα των διαπρεπών λογίων: Γρηγορίου Ζιάκα, Ιστορία των Θρησκευμάτων β': Το Ισλάμ, Εκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, και Αναστασίου Γιαννουλάτου, Το Ισλάμ, Αθήνα, προσωπ. έκδοση, 1983, για να μη μακρυγορώ. Ενώπιον αυτών των επιφανών θεολόγων και θρησκευολόγων διανοητών, η ταπεινότητά μου δεν αποτελεί παρά «τον τελευταίον τροχόν της αμάξης».

Ας δούμε όμως τι αναφέρει επ' αυτού ο αρχιεπίσκοπος πάσης Αλβανίας Αναστάσιος (Γιαννουλάτος, 6) σχετικά με την πολιτιστική δημιουργία του Ισλάμ, ώστε να διατυπώσουμε και να υποστηρίξουμε μίαν αντίθετη, από αυτή του Γιανναρά, άποψη, αναφορικά με την ύπαρξη ή μη ισλαμικού πολιτισμού. Χρησιμοποιώ τον αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο διότι συγκεντρώνει στο πρόσωπό του τις ιδιότητες του πιστού Χριστιανού, του διαπρεπούς θεολόγου και θρησκευολόγου, ένθεου ποιμένου, αλλά και λαμπρού λογίου και πανεπιστημιακού δασκάλου. Θα μπορούσα (και αν

χρειασθεί θα το πράξω) να καταφύγω σε εκατοντάδες παραπομπές για να υποστηρίξω την θέση μου αυτή, που δεν είναι μόνο δική μου. Αναφέρει λοιπόν ο μακαριότατος Αναστάσιος: «Την πολεμική ορμήν, η οποία συνέβαλεν εις την εξάπλωσιν και σταθεροποίησιν ενός τεραστίου ισλαμικού κράτους, ηκολούθησεν έκτακτος πολιτιστική δραστηριότης και δημιουργία ενός δυναμικού πολιτισμού. Επί της δυναστείας των Αβθασιδών η Βαγδάτη εξειλήχθη εις υψηλής ποιότητος πνευματικών κέντρον. Η άνθησις ήρχισεν επί Χαλίφου al-Ma'mun (813-833 μ.Χ.) και η καρποφορία συνεχίσθη μέχρι και της πτώσεως της Βαγδάτης (1258 μ.Χ.), με χρυσήν εποχήν τους Θ' και Ι' αι. και απόγειον περίπου το 1000 μ.Χ. (...). Οι Αραβες εθεμελίωσαν την άλγεβραν, την αναλυτικήν γεωμετρίαν και την σφαιρικήν τριγωνομετρίαν (7) - (Ο φιλόσοφος Al-Kindi ανέπτυξε την θεωρία περί συνόδου των πλανητών, εις την οποίαν εστηρίχθη ολόκληρος η μεσαιωνική αστρολογία. Εγραψεν επίσης περί της διαθλάσεως του φωτός κλπ.) - 8. Επραγματοποιήθησαν νέοι υπολογισμοί, π.χ. περί μεταστάσεως των Ισημερινών σημείων, συνετάγησαν διάφοροι αστρονομικοί και τριγωνομετρικοί πίνακες, ανεγνωρίσθη το σφαιρικόν τμήμα της Γης. (...) Μουσουλμάνοι επιστήμονες ανέπτυξαν την Γεωγραφίαν και την Χαρτογραφίαν. Ειργάσθησαν παραγωγικώς εις την περιοχίην της οπτικής, εισήγαγον το εκκρεμές, ανέκάλυψαν διάφορους χημικάς ουσίας όπως το νιτρικόν και θεικόν οξύ, τον διχλωριούχον υδράργυρον κ.ά. (...) Εδημιουργήθησαν σπουδαία ιατρικά σχολαί και νοσοκομεία, ως το περίφημον της Δαμασκού, εχρησιμοποιήθησαν εις την χειρουργικήν τα αναισθητικά, ηνοιχθήσαν νέοι ορίζοντες εις την φυσιολογίαν και την υγιεινήν (9). Παραλλήλως προς τας «Θετικές Επιστήμας» ανεπτύχθησαν διάφοροι κλάδοι της φιλολογίας με έργα γλωσσολογικά, γραμματικά, ιστορικά, ως και λεξικά εγκυκλοπαιδείας και διάφορους ανθολογίας. Εις ύψη έφθασεν επίσης η ποίησις, ιδία εν τη Περσίαν και εις τους κύκλους των Σούφι».

Τα παραπάνω θεωρώ ότι καλύπτουν την έννοια του πολιτισμού στο «πνευματικό» και «τεχνικό» μέρος του και δεν έ-

χουν καμία σχέση με «γραφικές ιδιαιτερότητες ηθών, εθίμων, φολκλορικών παραδόσεων και εθνοφυλετικών χαρακτηριστικών», τα οποία και εξαιρεί ο Χ. Γιανναράς. Αλλά ας δούμε και το μέρος εκείνο το οποίο ο Χ. Γιανναράς περιγράφει ως «...ένσαρκη σε λαϊκό βίωμα «νοηματοδότηση» του βίου που παράγει ιδιαιτερότητα θεσμών της συλλογικότητας και ιδιαιτερότητα Τέχνης», της οποίας «την πηγή στο Ισλάμ» δεν διαπιστώνει, άρα κατ' αυτόν «δεν υπάρχει».

Και εδώ θα διαφωνήσω και πάλι με τον αξιότιμο συνάδελφο για τρεις λόγους. Πρώτον, ιδιαίτερα η προαναφερθείσα ένθεη πνευματικότητα των διαφόρων Σουφικών Ταγμάτων και της ισλαμικής μυστικιστικής παράδοσης «Tasawwuf» (10) που εκφραζόταν στη μουσουλμανική ποίηση και εντοπιζόταν στο Ισλάμ, αποτελούσε σαφώς «ένσαρκη νοηματοδότηση» και εξέχουσα «βιωματική» των λαϊκών συλλογικοτήτων (λαϊκών, τοπικών ισλάμ, με «ιώτα πεζό» κατά τον Mohamed Arcoun, αλλά και των λαϊκών μυστικιστικών ισλαμοφανών, ισλαμογενών και ισλαμικών Ταγμάτων/Tarikatlar) - 11. Αναφέρει ο σεβαστός δάσκαλος και ομ. καθηγητής της Θρησκευολογίας του ΑΠΘ Γρηγόριος Ζιάκας: «Το πρόβλημα του ισλαμικού μυστικισμού είναι τεράστιον και πολύπλευρον. Είναι εκ των ζωτικότερων πλευρών του αραβικού και γενικότερον του μουσουλμανικού πολιτισμού (σ.σ. του οποίου την ύπαρξη αρνείται ο Χ. Γιανναράς), ο οποίος εδημιουργήθη ως εσωτερική διαλεκτική μεταξύ της νέας θρησκείας και εποχής η οποία επεβάλλετο και των διαφόρων στοιχείων του παλαιού πολιτισμού των χωρών, εις τας οποίας εξηπλώθησαν οι οπαδοί του Προφήτου, ολίγα έτη μετά τον θάνατον Αυτού».

Δεύτερον, θα τεκμηριώσω ακόμη περισσότερο τη διαφορετική μου άποψη, ιδιαίτερος περί ισλαμικής τέχνης, προτείνοντας και πάλι το κείμενο του αρχιεπισκόπου πάσης Αλβανίας Αναστασίου, ο οποίος αναφέρει ότι, λόγω της θεολογικής αντιπαράθεσης περί Αγίων Εικόνων, το Ισλάμ οδηγήθηκε σε μια άλλη μορφή αισθητικής «δυναμικών σχημάτων και γραμμών (...) η οποία εκαλλιεργήθη με εξαιρετική ευαισθησίαν και δεξιοτεχνίαν (...) η οποία γοητεύει και εκστασιάζει. Η μου-

Α. Νταβούτογλου και Χ. Κλίντον. Ο νεο-οθωμανισμός συναντά την αμερικανική στρατηγική, λαμβάνοντας το πράσινο φως για μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων.

σουλμανική τέχνη, αρνούμενη το προσωπικό, επιτυγχάνει μίαν καθολικότεραν αρμονίαν. Εις την εν λόγω καλλιτεχνικήν δημιουργίαν το διακοσμητικόν στοιχείον έλαβεν την θέσιν περιεχομένου και βασικής εκφράσεως της ανησυχίας και ανατάσεως της ψυχής του καλλιτέχνου. Η ισλαμική τέχνη (...) ανέπτυξεν ιδίαν τεχνοπρίαν, με την απάλειψιν του αντικειμενικού, της εξωτερικής εικόνας, με φοράν το σχηματικόν, το οποίο ενώ προσέχει την λεπτομέρειαν, προσανατολίζεται εις την έκφρασιν μιας πολυμόρφου ενότητος». Στα ισλαμικά τεμένη, στη διακόσμηση και στην αρχιτεκτονική τους, «...συνεκεντρώθη το άνθος της μουσουλμανικής καλλιτεχνικής δημιουργίας. Εις πολλά εξ αυτών η ισλαμική τέχνη έφθασε εις το ζενίθ της. Εις τον εξωτερικόν διάκοσμον (η ισλαμική τέχνη) ανέπτυξεν ίδιον ήθος, καλλιεργήσασα την καλλιγραφίαν και τα αραβουργήματα τα οποία έφθασαν εις καλλιτεχνικά ύψη. (...) Ταύτα εχωνεύθησαν, συνεδιάσθησαν αρμονικώς εις μίαν ενότητα και ανεπτύχθησαν περαιτέρω μετά σφρίγγους και ιδιοφυίας. Ολόκληρος η σύνθεσις αυτή, η συνοχή και η δημιουργική της ορμή φέρει την σφραγίδα του Ισλάμ, πάλλεται από τους κραδασμούς του πιστεύου του» (12). Κατόπιν όλων τούτων, μπορούμε σοβαρά να ισχυρισθούμε ότι το Ισλάμ δεν έχει πολιτισμό; Όχι βέβαια!

Τρίτον, τελικώς, και για να κλείσουμε αυτό το περί «μη υπάρξεως ισλαμικού πολιτισμού» θέμα, θα ήθελα να παραθέσω και έναν κοινωνιολογικό ορισμό του αείμνηστου Ronald Fletcher, πρώην ομότιμου καθηγητή στο University of Reading, για να δηλώσω και την οπτική γωνία με την οποία αντιλαμβάνομαι εγώ, και άλλοι πολλοί, ίσως οι περισσότεροι, τον όρο: «Πρόκειται για την «κοινωνική κληρονομιά» μιας κοινότητας, δηλαδή το συνολικό σώμα των υλικών τέχνηργων (εργαλείων, όπλων, κατοικιών, χώρων εργασίας, λατρείας, διακυβέρνησης, αναψυχής, έργων τέχνης κλπ.) των συλλογικών πνευματικών και θρησκευτικών «δημιουργημάτων (συστημάτων, συμβόλων, ιδεών, πίστων, αισθητικών αντιλήψεων, αξιών κλπ.) των διακεκριμένων μορφών συμπεριφοράς (θεσμών, ομαδοποιήσεων, τελετουργικών, τρόπων οργάνωσης κλπ.) που δημιουργήθηκαν από έναν λαό (άλλοτε σκόπιμα, άλλοτε μέσω απρόβλεπτων διασυνδέσεων και επιπτώσεων) κατά την συνεχή δραστηριότητά του στις συγκεκριμένες συνθήκες ζωής του και μεταβιβάζονται (αφού πρώτα υποστούν ποικίλες αλλαγές) από γενιά σε γενιά» (13).

Αλήθεια, τι απ' όλα τούτα στερείται το Ισλάμ; Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι καταρρίπτεται ο θεμελιώδης ισχυρισμός του Χ. Γιανναρά «περί ανυπαρ-

Η Οθωμανική αυτοκρατορία το 1566. Στις ημέρες μας στην Τουρκία γίνεται μια επαναξιολόγηση του οθωμανισμού. Δεν πρόκειται απλώς και μόνο για μια ιδεολογία αλλά για διαφορετικές γεωπολιτικές συνθήκες. Το αποτέλεσμα είναι ένας παν-τουρκικός νεο-οθωμανισμός.

ξίας ισλαμικού πολιτισμού». Αρα καταρρίπτεται επίσης και ολόκληρο το λογικό οικοδόμημα που έκτισε ο συνάδελφος επάνω του! Παραδόξως, φαίνεται ότι ο Χ. Γιανναράς επιλέγει να θυσιάσει -τουλάχιστον στα γραφόμενά του- αυτό που μέσα του θεωρεί τόσο κατάλληλο ως αιγίδα, θα λέγαμε, για τον δήθεν «παρακμάζοντα» Ελληνισμό, τ.έ. το Ισλάμ, υποστηρίζοντας ότι δεν διαθέτει πολιτισμό, προκειμένου να το καταστήσει «ακίνδυνο» στα μάτια των αναγνωστών του. Είναι σαν να μας λέει: «Μη διστάζετε να δεχθείτε την επικυριαρχία του Ισλάμ, αφού δεν θα αλλοιώσει τίποτα από τα εθνικά σας χαρακτηριστικά, τα οποία ούτως ή άλλως έχετε απολέσει. Με το Ισλάμ και συνεπώς με την απεμπόλιση κάθε δυτικού στοιχείου απλώς θα τα ξαναβρείτε»!

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ

Όσο για την ύπαρξη ή μη της μεταφυσικής του Ισλάμ, δηλαδή της διαδικασίας που προσπαθεί να ερμηνεύσει τη φύση της πραγματικότητας του όντος και του κόσμου, δεν νομίζω ότι μας χρειάζεται μεγαλύτερη απόδειξη από αυτή που δίνει η «αποκαλυπτική της του Θεού αληθείας» η οποία πληροί και ενυδατώνει την ισλαμική

θρησκεία μέσω του ισλαμικού μυστικισμού. Για το Ισλάμ «ο κόσμος δεν υφίσταται» (ούτε ακόμη και ως η ινδουϊστική προσέγγιση της «Μάγυα»). Είναι απλώς μία σειρά από πολλαπλά «ενδύματα» τα οποία αποκρύπτουν από τον Πιστό το «Εί-ναι» του Θείου. Ο πιστός όμως αποτελεί με το Θείο μια «ενότητα», την Tawhid, τη βίωση της οποίας μόνον «αποκαλυπτικά» μπορεί να επιτύχει και όχι αιτιοκρατικά. Η «γνωσιολογία» όμως του Ισλάμ αποτελεί τη λογική διαδικασία απαλλαγής από τα πολλαπλά ενδύματα του «κοσμικού ψεύδους» της απατηλής «υλικής διάστασης του Σύμπαντος Κόσμου».

Η γνωσιολογία επιζητεί να ορίσει τη γνώση, να διακρίνει τα κύρια είδη της, να προσδιορίσει τις πηγές της και να δείξει τα όριά της. Αυτό το πραγματώνει η ισλαμική γνωσιολογία ορίζοντας τα όρια της γνώσης ως ταυτόσημα με την Tawhid (Συμπαντική Ενότητα). Είναι η λογική διαδικασία της οποίας το τέρμα σε φέρνει αντιμετώπιση με την ακαταληπτότητα πλέον και την αυθύπαρκτη απεραντοσύνη του Θείου. Είναι το σημείο όπου, διά της γνωσιακής ορθολογικής διαδικασίας, ο Ανθρώπος ορίζει και κατανοεί την οριακή έναρξη της ακαταληπτότητας του Θείου. Κατανο-

εί το τέρμα της ανθρώπινης γνωσιακού τύπου κατανόησης.

Αυτό το «τέρμα» είναι το όριο της λογικής εξηγησιακής αιτιοκρατικής αλυσίδας στο Ισλάμ. Είναι όμως χρήσιμη στον πιστό, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο. Η λογική και η αιτιοκρατία που συνιστούν την ισλαμική αλφαραμπιανή γνωσιολογία (Αλ Φαράμπι), δεν είναι παρά εργαλεία για τη μεθοδική και λογικά εφικτή κατανόηση της αναγκαιότητας απέκδυσης αυτών των «απατηλών κοσμικών ενδυμάτων» που εμποδίζουν την οντολογική εκπλήρωση της Tawhid του πιστού με το Θείο. Είναι χρήσιμη για να κατανοήσει ο πιστός την ανεπάρκειά τους. Κοντολογίς το τέλος, «το όριο» αυτής της αιτιοκρατίας είναι για τον muslim (πιστό) η αρχή της πραγμάτωσης και βίωσης του «Ισλάμ», δηλαδή της «πλήρους εγκατάλειψης του πιστού στα χέρια του Θεού όπως το κρέας στον πάγκο του κρεοπώλη». Και η μεταφυσική έρευνα των νοητικών δρομολογίων σχετικά με την «πιθανότητα» τελειώνει με την «αποκάλυψη» του Θείου, η οποία απαιτεί την «πυράκτωση» του muslim στην πίστη του, το Ισλάμ.

Όλο το Ισλάμ συνίσταται, αρθρώνεται, δονείται και δομείται γύρω από την οντολογία και συνεπώς την απόλυτη, ολοκληρωτική μεταφυσική της «Θείας Αποκάλυψης». Και το εξαιρετικά ενδιαφέρον στο Ισλάμ είναι το γεγονός ότι αυτό εγκοιλώνεται όλες τις «αποκαλυπτικές διδασκαλίες» όλων των υπαρχουσών θρησκειών, απλώς δεν τις αξιολογεί ως έχουσες την ίδια μεταξύ τους βαρύτητα και σπουδαιότητα. Οι «Λαοί της Βίβλου», δηλαδή οι Χριστιανοί και οι Εβραίοι, έχουν πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στην κλίμακα της ισλαμικής θρησκευτικής αξιολόγησης. Και αυτό φαίνεται στο Κοράνι, όπου έχει γραφεί: «...Αν αυτό (σ.σ. το Κοράνιο) είναι από τον Αλλάχ κι εσείς το απορρίπτετε, τη στιγμή που ένας Μάρτυρας από τους Υιούς Ισραήλ πιστοποιεί την ομοιότητά του με τις προηγούμενες Γραφές και έχει ήδη πιστώσει...» (Σούρα 46, «Al-Ahkaff: Οι Αμμόλοφοι», Μέκκα, Σουράτ 10). Όπως επίσης: «Και πριν από αυτό (σ.σ. το Κοράνιο) υπήρχε η Βίβλος του Μωϋσή, ως οδηγία και τεκμήριο Ευσπλαχνίας (σ.σ. του Θεού). Αυτό το Κοράνιο επικυρώνει

Παρέλαση των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων. «Η Τουρκία είναι υποψήφια χώρα να γίνει μια παγκόσμια υπερδύναμη, θασισμένη στην παρελθούσα και στην παρούσα Θέση της».

στην αραβική γλώσσα τις προηγούμενες Γραφές για να προειδοποιήσει εκείνους που αδικούν και να δώσει χαρά σε όσους κάνουν το καλό» (Σούρα 46, Χα-Μα, "Al-Ahkaff: Οι Αμμόλοφοι", Μέκκα, Σουράτ 12) - 14.

Ας παρακολουθήσουμε όμως και τα υπόλοιπα μέρη της συλλογιστικής του Χρήστου Γιανναρά:

α) Το Ισλάμ ως μη έχον μεταφυσική και ως απλός παραγωγός ιδεολογίας, άρα ως μη έχον πολιτισμό, ιδεολογικοποιήθηκε και πολιτικοποιήθηκε (σημειώνω όμως ότι ήδη οι δύο αυτές προκείμενες έχουν απορριφθεί).

β) Η Ιδεολογία όμως είναι τυπικό παράγωγο του μετα-ρωμαϊκού δυτικού πολιτισμού ο οποίος «βασίζεται στον ατομοκεντρισμό και την νοησιαρχία».

Συνεπώς, διά της μεταβατικής ιδιότητάς καταλήγουμε με έκπληξη στο ότι το Ισλάμ υπέστη εκδυτικισμό! Φυσικά διαφωνούμε και αποδείξαμε ήδη ένα μέρος της διαφωνίας μας. Όμως θα συνεχίσουμε και παρακάτω). Αν λοιπόν τα πράγματα έχουν τοιούτοτρόπως (που δεν είναι σωστό), σύμφωνα με τον συλλογισμό του Χ. Γιανναρά, τότε πρέπει λογικά να ισχύει ακόμη μια μεταβατική ιδιότητα:

α) Το ιδεολογικοκεντρικό Ισλάμ δεν έχει πολιτισμό.

β) Το ιδεολογικοκεντρικό Ισλάμ όμως, εκ του γεγονότος της ιδεολογικοποίησής του, υπέστη εκδυτικισμό. Συνεπώς εκ της μεταβατικής ιδιότητος προκύπτει ότι:

γ) Η ιδεολογικοκεντρική Δύση δεν έχει πολιτισμό (εφόσον το Ισλάμ εκδυτικίζεται επειδή ακριβώς δεν έχει πολιτισμό!).

Ομολογώ ότι δεν μπορώ να παρακολουθήσω αυτόν τον συλλογισμό του Χ. Γιανναρά. Πάντως, ευτυχώς (!) αποδείξαμε ότι το Ισλάμ έχει και οντολογία και μεταφυσική και γνωσιολογία και συνεπώς «έχει πολιτισμό». Οπότε και η Δύση (ευτυχώς) «έχει πολιτισμό»! Το κρατάμε αυτό.

Αν όμως η Δύση «έχει πολιτισμό» και «το Ισλάμ είναι «καταστατικά αντίπαλο» (ή μη) της Δύσης, πρέπει να είναι ομοούσιον (για να είναι και συγκρίσιμο μέγεθος, ως επιβάλλει το θεμελιώδες λογικό αίτημα) κατά την πολιτισμική διάσταση. Συνεπώς εκ της μεταβατικής ιδιότητάς προκύπτει ότι το Ισλάμ έχει πολιτισμό! Προφανώς η αντίφαση, δεν νομίζετε;

Αρα απορρίπτεται η Θέση Γιανναρά και για έναν ακόμη λόγο: Για τον λόγο ότι το αρθροσιακο-λογικό υλικό της την οδηγεί σε αντίφαση! Ως εδώ καλά λοιπόν. Ας

δούμε και τη συνέχεια, αλλά και τη συνεκτικότητα του συλλογισμού του.

Ο Χ. Γιανναράς προτείνει τελικώς να «παζαρευθεί» (κατά το «ανατολίτικον έθος», προφανώς...) από ελληνικής πλευράς στον Α. Νταβούτογλου ότι όταν «καταστεί η Τουρκία άξονας πολιτιστικής συνοχής, με συνέπειες πολιτικής συνύπαρξης, των χωρών της Οθωμανικής Επικράτειας» και σε αυτήν την «πολιτική συνύπαρξη» να συμπεριληφθεί και «το ελλαδικό αποδιοργανωμένο κρατίδιο», «υπό την οθωμανική επιρροή και με τη μετοχή του στην Ε.Ε.» να έχει «ίσως μια τελευταία ευκαιρία να επανέλθει, με ενεργό μετοχή, στο ιστορικό γίγνεσθαι, ο Ελληνισμός».

Ας αναλύσουμε λοιπόν και αυτόν τον συλλογισμό:

α) Η Τουρκία θα καταστεί άξονας πολιτιστικής συνοχής των πρώην οθωμανικών κτήσεων.

β) Οι πρώην οθωμανικές κτήσεις και ιδιαίτερα αυτές με το δυτικό πολιτιστικό υπόστρωμα, αιματοκυλίσθηκαν επί αιώνες για να απαλλαγούν από τον οθωμανικό ζυγό, διότι επιπλέον το «Ισλάμ είναι καταστατικά αντίπαλο της Δύσης».

Συμπέρασμα: Οι αιματοκυλισθείσες δυτικές και χριστιανικές πρώην οθωμανικές επαρχίες θα ξαναγίνουν, εθελουσίως, και πάλι οθωμανικές επαρχίες στο πλαίσιο μιας «πολιτιστικής και πολιτικής συνύπαρξης» η οποία χαρακτηρίζεται από δύο «καταστατικά αντίπαλους» πόλους: το «εκδυτικισμένο Ισλάμ» και τη «Δύση»!

Αντίφαση πρώτη: 'Η «είναι καταστατικά αντίπαλοι πόλοι» ή «τελούν σε συνύπαρξη». Αντίφαση δεύτερη: Τι είδους «πολιτιστική συνύπαρξη» είναι αυτή μεταξύ δύο πόλων οι οποίοι, κατά τον Χ. Γιανναρά, αλλά και κατά τη δική μας απόδειξη, «δεν έχουν πολιτισμό»; Και πάλι δεν καταλαβαίνω τίποτε! Εκτός εάν αυτό αφορά μόνον το «ελλαδικό αποδιοργανωμένο κρατίδιο» το οποίο «θα μπορούσε να παζαρέψει τη συμπεριλήψή του στην πολιτιστική συνύπαρξη»!

Τι μας προτείνει όμως εδώ ο Χ. Γιανναράς; Να «παζαρέψουμε» ως «αποδιοργανωμένο ελλαδικό κρατίδιο», δηλαδή ως δυστυχείς επαίτες, κακομοίρηδες, καραγκιοζοειδείς, φτωχοδιάβολοι, να παζαρέ-

Η Οσμανική Δυναστεία (ή Οίκος των Σογούτ ή Οίκος του Οσμάν, προς τιμήν του Οσμάν του Πρώτου) ή Οσμανίδες, ηγείτο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, δηλαδή του Ισλαμικού Χαλιφάτου (ολόκληρης της Υπμα των Πιστών) από το 1281 έως το 1923, έχοντας το Κοράνιο ως πνευματικό, ηθικό, νομικό, οικονομικό, πολιτιστικό και εσχατολογικό οδηγό.

ψουμε, επαναλαμβάνω, τον εξανδραποδισμό μας στον «άμοιρο πολιτισμό», όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, νεο-οθωμανό ανατολίτη Δεσπότη για «να σώσουμε τον Ελληνισμό»! Μα κανένας πολιτισμός δεν σώζεται εντός του προαναφερθέντος «α-πολιτισμικού» περιβάλλοντος και επίσης κανένας πολιτισμός δεν σώζεται με επαιτεία! Μόνο με την ανθρώπινη πνευματική και πρακτική δράση, μάλιστα σε ελευθερία, αν πρόκειται για τον ελληνικό πολιτισμό! Ας θυμηθούμε τον θείο Διονύσιο Σολωμό! Και, κυρίως, ας μην αναμινύουμε τις όποιες τυχάρπαστες ελλαδικές «ελίτ» με τον Ελληνισμό! Δεν είναι απλώς λάθος, είναι έγκλημα! Μού έρχεται δύσκολο να τα λέω αυτά στον Χ. Γιανναρά, αλλά με υπερβαίνει η αριστοτελική λογική μου! Εύχομαι, ειλικρινά, να μην κατάλαβα τα γραφόμενά του! Το προτιμώ!

ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Δεχόμενοι απολύτως ότι αυτή η διαστροφή του Ισλάμ σε πολιτική ιδεολογία είναι πραγματικότητα, ας μελετήσουμε μερικά χαρακτηριστικά αυτού του ισλαμιστικού πλέον κινήματος που συνιστάται από το ιδεολογικοποιημένο πολιτικό Ισλάμ.

Κάθε άλλο παρά μπορεί να θεωρηθεί στην πρακτική του το ισλαμιστικό κίνημα και το πολιτικό Ισλάμ ως «δυτικών δημοκρατικών πεποιθήσεων». Ο Θάνος Βερέμης έχει απόλυτο δίκιο όταν το υποστηρίζει για τη νεο-οθωμανίζουσα Τουρκία. Και στο σημείο αυτό πρέπει να μας απασχολήσει ιδιαίτερα το σύμφυτο με το Ισλάμ «γόρδιο σύμπλεγμα» του Jihad. Από ετυμολογική άποψη, η σημιτική τριγράμματη ρίζα (J) - (H) - (D) σημαίνει την προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί από τους πι-

στούς ώστε να καταστούν δυνατές οι προϋποθέσεις της ανεμπόδιστης εξάπλωσης του Ισλάμ. Μερικές κορανικές αναφορές είναι αρκετές για να αντιληφθούμε τον ολοκληρωτικό χαρακτήρα που παρουσιάζει αυτή η εξ αποκαλύψεως ισλαμική αντίληψη του Θείου στην ιδεολογικοποιημένη μορφή της. Τα παρακάτω αποσπάσματα είναι από την εξαιρετική μετάφραση του Ιεροού Κορανίου, από το ίδρυμα Ιωάννη και Μαρίας Λάτση (15): «(σ.σ. Μιλά ο άγγελος στον Προφήτη) Κι όποιος δεν πιστεύει στον Αλλάχ και στον Απόστολό Του, έχουμε ετοιμάσει για τον Απίστολο, μια Τρομερή φωτιά» (Σούρα 48, «Αλ Φάτχ/Η Νίκη» Μαντίνα, Σούρετ 13)... Γι' αυτό όταν συναντάτε τους απίστευτους χτυπάτε το λαϊμό τους, να τους πολεμάτε μέχρι να τους νικήσετε εντελώς, να τους υποτάξετε, και τότε δέστε τους καλά, φυλακίστε τους σαν αιχμαλώτους. Επειτα να τους χαρίσε-

τε την ελευθερία ή την ανταλλαγή τους με λύτρα, μέχρις ότου να τελειώσει ο Πόλεμος. Κι αν ήθελε ο Αλλάχ θα μπορούσε ο ίδιος να τους εκδικηθεί, ήθελε όμως να δοκιμάσει μερικούς από εσάς τους άλλους. Όσοι σκοτώθηκαν πολεμώντας υπέρ του Αλλάχ, τότε ο Αλλάχ ποτέ δε θα ματαιώσει τα καλά έργα τους/Θα τους καθοδηγήσει-οπωσδήποτε-και θα καλυτερέψει την κατάστασή τους/τους βάζει μέσα στον Παράδεισο που τους τον είχε καλά γνωστοποιήσει» (Σούρα 47, «Μουχάμα-ντ/Ο Προφήτης» Μαντίνα, Σούρετ 4-6)... «Πολεμάτε αυτούς που δεν πιστεύουν στον Αλλάχ, ούτε στην Εσχατη Ημέρα, και δεν απαγορεύουν αυτό που απαγόρευσε ο Αλλάχ κι ο Απόστολός Του Μωάμεθ, κι ούτε αναγνωρίζουν την αληθινή θρησκεία, ακόμη κι αν ανήκουν στον Λαό που του δόθηκε η Βίβλος (δηλαδή τους Εβραίους) μέχρις ότου δώσουν το φόρο υποτέλειας (τζίζγια) με εκούσια υποταγή (σ.σ. δηλαδή πόσο... εκούσια;) και ταπεινωθούν» (Σούρα 9, «Αλ Τάουμπα/Η Μετάνοια» Μαντίνα, Σούρετ 29)... «Θυμηθείτε τότε που ο Κύριός σου είχε εμπνεύσει τους Αγγέλους με το μήνυμα: "Εγώ είμαι μαζί σας, δώστε δύναμη σε όσους πιστεύουν, θα εγκαταστήσω τον τρόπο στις καρδιές των Απίστων, και χτυπήστε τους στον αυχένα και τσακίστε τα ακροδάχτυλά τους. /Κι αυτό διότι αγωνίσθηκαν ενάντια στον Αλλάχ και τον Απόστολό Του. Κι όποιος αγωνίζεται ενάντια στον Αλλάχ και στον Απόστολό Του, τότε ο Αλλάχ σκληρά τον τιμωρεί(...). Και δεν είστε εσείς που τους σκοτώσατε, αλλά τους σκότωσε ο Αλλάχ. Και δεν είσαι εσύ που χτύπησες, αν χτύπησες, αλλά ο Αλλάχ τους χτύπησε..."» (Σούρα 8, «Αλ Ανφαλ/Τα Λάφυρα» Μαντίνα, Σούρετ 12-17).

Θα σημειώσουμε ότι με το όνομα αυτού του Σταδίου του Κορανίου (Αλ Ανφαλ) ονόμασε ο Σαντάμ Χουσεϊν την επιχείρηση εκκαθάρισης 180.000 Κούρδων στο βόρειο Ιράκ, το 1988. Ας δούμε τώρα πώς ερμηνεύονται από θεωρητικούς του πολιτικού, ιδεολογικοποιημένου Ισλάμ τα παραπάνω θεολογικά κελεύσματα, δηλαδή πώς αυτό το «εκδυτικισμένο Ισλάμ», κατά τον Χ. Γιανναρά, το οποίο διεστράφη προς την πολιτική και την ιδεολογία, ερμηνεύει με τη σειρά του τον ιεροπολεμικό κορανικό

λόγο: «Οι τύραννοι του Κόμματος του Σαντάμ συχνά προσέτρεξαν στη βία των όπλων για να διαλύσουν ή να εξαφανίσουν το Κόμμα του Θεού. Ο Πόλεμος λοιπόν είναι αναπόφευκτος. Το καθήκον των Μουσουλμάνων είναι να πάρουν τα όπλα και να βοηθήσουν τους καταπιεστές, ιδιαίτερα αν αυτοί είναι Πιστοί του Ισλάμ. Το Ισλάμ δεν αναγνωρίζει τα σύνορα μεταξύ των κρατών. Αυτό που μετράει για το Ισλάμ είναι τα σύνορα της Πίστης» (Golam Reza Radai Araqi, Hezb-allah ve Hezb-Shaytan, Qom, 1986). Τα τελευταία επιβεβαιώνουν αυτό που γράψαμε παραπάνω για τη μη αναγνώριση των «εθνικών κρατών» από το Ισλάμ. Το Ισλάμ αναγνωρίζει ως τελικά του σύνορα τα σύνορα του πλανήτη, διότι μέχρι εκεί πρέπει να το οδηγήσουν και να το διαδώσουν οι πιστοί.

Τώρα το πώς θα το διαδώσουν οι Πιστοί, θα μας το εξηγήσει το παρακάτω ιδεολογικοποιημένο ερμηνευτικό χωρίο: «Ο Προφήτης μας ήταν ταυτοχρόνως Διοικητής, Οικονομολόγος, Νομικός και Θαυμάσιος Οργανωτής. Δίσταζε ποτέ να τιμωρεί τους ενόχους διά στόματος ρομφαίας; Οχι! Τρείς φορές όχι! (...) Βάσει της ιστορικής οπτικής του Κορανίου, η βοήθεια του Αλλάχ και ο επαναστατικός αγώνας του Λαού πρέπει να συμβαδίζουν ώστε οι σατανικοί κυβερνήτες να σκοτωθούν μέχρις ενός. Ενας λαός που δεν είναι έτοιμος να σκοτωθεί και να σκοτώσει με σκοπό να θεμελιώσει μια κοινωνία δικαίου, δεν μπορεί να περιμένει καμιά βοήθεια από το Θεό. Ο Πανίσχυρος μας έχει υποσχεθεί ότι έρχεται η μέρα που όλος ο κόσμος θα ενωθεί κάτω από την ημισέληνο, τότε που το σύμβολο του Μωάμεθ θα κυριαρχεί παντού. Πρέπει να επιταχύνουμε την έλευση αυτής της ημέρας με το Jihad μας (...). Ο Αλλάχ μας οπλίζει το χέρι, ας μην περιμένουμε από αυτόν να πατήσει και την σκανδάλη» (Taqi Partovi Sabzevari Myhammad, L'avenir du mouvement Islamique, Qom, 1986).

Δεν μπορώ να καταλάβω σε ποιο μέρος του Δυτικού Πολιτισμού διακηρύσσονται τέτοιες αρχές, ως επιθυμητές από τον Θεό και ως καθήκοντα για τους πιστούς Χριστιανούς, μετά τον Μεσαίωνα. Πάντως είναι εξαιρετικά δύσκολο να συνυπάρξουν αυτές οι αντιλήψεις με «πολι-

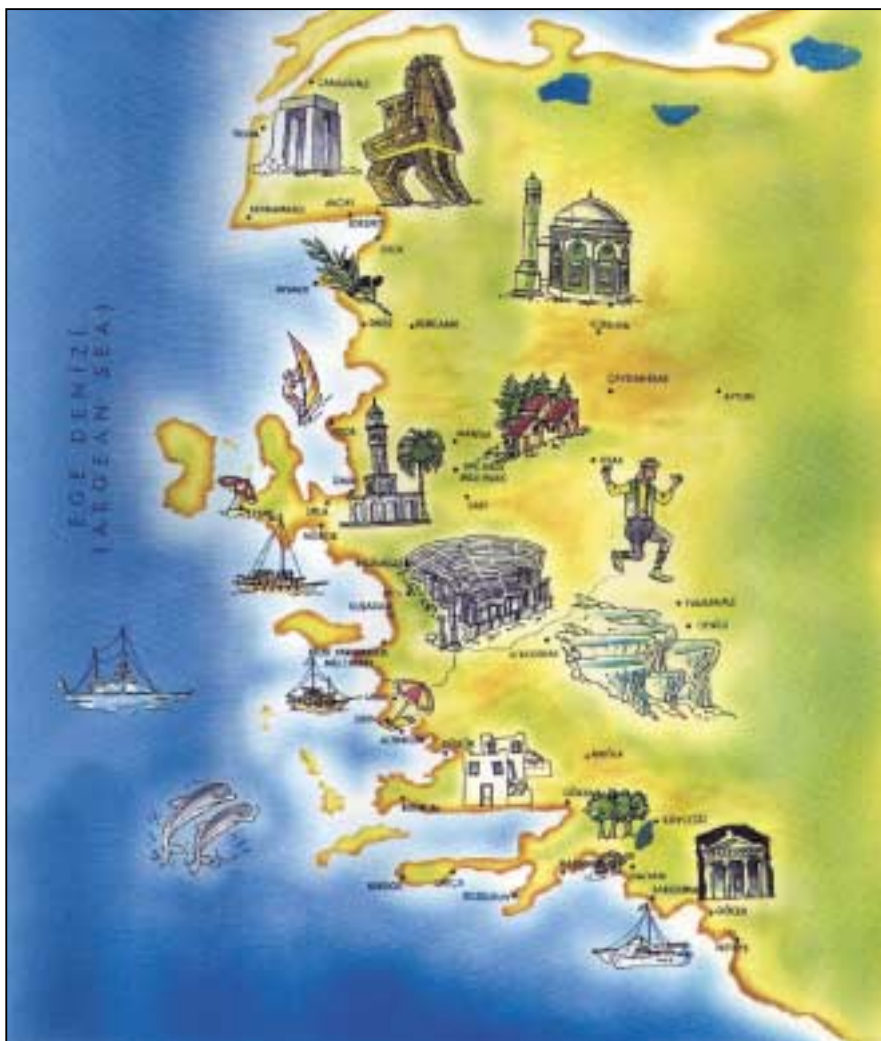
τιστική συνύπαρξη» «παζαρεμένη» με απόλυτη κακομοιρία μεταξύ ενός «αποδιοργανωμένου ελλαδικού κρατιδίου» και του πανίσχυρου νεο-οσμανικού τουρκικού κράτους και μάλιστα έτσι «να διασωθεί ο Ελληνισμός»!

«Ο Jihad που γίνεται με σκοπό την κατάκτηση άλλων χωρών, αποτελεί υποχρέωση για όλους τους ενήλικες μη ανάπηρους πολίτες του ισλαμικού έθνους (...). Αυτοί που μελετάνε τον Ιερό Νόμο καταλαβαίνουν γιατί το Ισλάμ θέλει να κατακτήσει τον κόσμο ολόκληρο. Οι χώρες που κατακτώνται ή θα κατακτηθούν στο μέλλον από το Ισλάμ, θα δεχθούν το χρίσμα της αιώνιας σωτηρίας διότι θα ζούν υπό το φως του Ουράνιου Νόμου» (Kasf al-Asrar/Το κλειδί των Μυστικών, Qom, 1942) Αυτό το τελευταίο «με το Ουράνιο Φως» μάλλον θα πρέπει να ελπίζουμε, ώστε να είμαστε ήσυχoi, εμείς του «αποδιοργανωμένου ελλαδικού κρατιδίου» ενώ θα «παζαρεύουμε» το «προσκύνημά μας». Κι όμως, ακόμα ακούγεται στο βάθος, από τα μέρη του Μωριά, εκείνη η γνωστή κραυγή του Γέρου του Μωριά... Κάποιοι τουλάχιστον την ακούνε!

ΠΕΡΙ «ΛΑΪΚΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ»

Εάν, όπως γράφει ο Χρήστος Γιανναράς, «αναζητηθεί ο άξονας της πολιτιστικής ενότητας και πολιτικής συνύπαρξης, όχι στη θρησκεία του Ισλάμ αλλά στη λαϊκή κουλτούρα της Ανατολής», μήπως και πάλι συναντάμε αντιφάσεις στον συλλογισμό του; Και εξηγούμαι δίδοντας τον ορισμό «της λαϊκής κουλτούρας». Γιατί άραγε χρησιμοποιεί τον ξενόφερτο όρο «κουλτούρα» στην περίπτωση αυτή; Προφανώς αναφέρεται στην ελληνοποίηση του όρου «folk culture», δηλαδή επί το ελληνικότερον «λαϊκός παραδοσιακός πολιτισμός» και μάλιστα της Ανατολής, δηλαδή κοντολογίς «λαϊκός παραδοσιακός ανατολίτικος πολιτισμός».

Ας δούμε όμως έναν αρκετά καλό ορισμό, και πάλι του αείμνηστου Ronald Fletcher: «Η κοινωνική κληρονομιά (θεσμοί, έθιμα, συμβάσεις, αξίες, δεξιότητες, τρόποι ζωής) μιας ομάδας ατόμων που αισθάνονται ότι α) είναι μέλη μιας στενά

Τουρκικός χάρτης της Ιωνίας, με εμφανή πρόθεση παραπλάνησης και διαστρέβλωσης ιστορικών στοιχείων. Η ελληνική σκέψη και οι ανατολικοί δεσποτισμοί χωρίζονται από ένα χάος.

ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΟΙ ΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΕΚΤΟΥΡΚΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗ

Τα δερβισικά ετερόδοξα Τάγματα (Tarikatlar) όπως αυτό των Μπεκτασήδων, είναι αυτά που ενσαρκώνουν τον λαϊκό ισλαμικό μυστικισμό, αφού κατά τις πηγές (17) θεωρείται κατ' ευθείαν απόγονος του Προφήτη. Είτε αυτό είναι αληθές είτε όχι, πράγμα που δεν είναι βέβαιο, τονίζει ακόμη περισσότερο τον λαϊκό θρύλο που πλέχθηκε γύρω από τον ιδρυτή του μυστικιστικού αυτού ισλαμικού Τάγματος, τον Χατζή Μπεκτάς Βελή, και μάλιστα τη σημασία που έδινε ο μουσουλμάνος απλός άνθρωπος στη σχέση του Χατζή Μπεκτάς με τον ιδρυτή του Ισλάμ, άρα και τη λαϊκή αγάπη και τον σεβασμό στη μνήμη του, στο πλαίσιο του λαϊκού ισλαμικού πολιτισμικού στρώματος. Το Τάγμα των Μπεκτασήδων ήταν το μητρικό Τάγμα πολλών άλλων μυστικιστικών Ταγμάτων, όπως των Αχήδων, των Καλεντερήδων κλπ., τα οποία εκπροσωπούσαν τον λαϊκό, απλό αλλά ενυδατωμένο με ένθετη πνευματικότητα λαϊκό ανατολικό ισλάμ, αυτό που θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι εκπροσωπεί έναν «λαϊκό ανατολικό πολιτισμό», από την προ-οθμανική περίοδο μέχρι σήμερα, εφόσον ο ιδρυτής του Μητρικού Τάγματος έζησε κατά τον 13ο αιώνα και οι επίγονοί του μυστικιστές σεϊχίδες καλύπτουν ολόκληρη την οθωμανική περίοδο και φθάνουν μέχρι τις ημέρες μας. Μάλιστα η γενέτειρα του παραπάνω είναι το Χορασάν της Περσίας. Επίσης κατά τη διαμονή του στο Χορασάν ήταν μαθητής του μεγάλου μουσουλμάνου μυστικιστή Χότζα Λοκμάν Περεντέ, μαθητή του επίσης διαπρεπούς Μυστικιστή και ιδρυτή του Τάγματος των Γεσεβή, του Χότζα Αχμέτ Γεσεβή. Αυτά τα Τάγματα και άλλα παρόμοια εκπροσωπούσαν τη λαϊκή πολιτισμική πνευματικότητα της Ανατολής. Συνεπώς και η πνευματική ζωή του Χατζή Μπεκτάς κάλυ-

συνδεδεμένης κοινότητας και β) μοιράζονται τη βαθειά ριζωμένη προσκόλληση και αφοσίωση σε αυτήν. Ο λαϊκός παραδοσιακός πολιτισμός διακρίνεται από πιο σύνθετους πολιτισμούς ως προς το ότι είναι ως επί το πλείστον απαιδευτος και διαθέτει τόση συνοχή, ώστε μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά με προφορικά μέσα και με τη δημιουργία συνηθειών σε επίπεδο τελετουργικού και συμπεριφοράς» (16). Πάντως, πριν από κάθε άλλη ανάλυση πρέπει να παρατηρήσω ότι στο γενικό συλλογιστικό πλαίσιο του Χ. Γιανναρά τα χαρακτηριστικά του «απαιδευτού λαϊκού πολιτισμού» που «μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά με προφορικά μέσα και με τη δημιουργία συνηθειών σε επίπεδο τελετουργικού και συμπεριφοράς», σύμφωνα με τον ορισμό του R. Fletcher, είναι ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά τα οποία ο ίδιος προσδιορίζει ως «γραφικές ιδιαιτερό-

τητες, ήθη, έθιμα, φολκλορικές παραδόσεις και εθνοφυλετικά χαρακτηριστικά», αποκλείοντάς τα από τον ορισμό του πολιτισμού. Άρα αντιτίθεται σε αυτόν τον ορισμό του λαϊκού πολιτισμού. Μένει όμως τότε να διευκρινίσει ο Χ. Γιανναράς και αυτό το σημείο: τα αποκλείει αυτά τα στοιχεία από τον «παιδευμένο πολιτισμό» αλλά τα επαναφέρει διότι τα χρειάζεται για να προσδιορίσει τον «λαϊκό πολιτισμό της Ανατολής»; Και αν αυτό συμβαίνει, τότε δεν θα έπρεπε να ξανακοιτάξει την υπόθεσή του σχετικά με την «ανυπαρξία πολιτισμού στο Ισλάμ»; Και αυτό γιατί δεν υπάρχει «παιδευμένος πολιτισμός» ο οποίος να οικοδομήθηκε πάνω στα ιδιαίτερα, συνεκτικά θεμέλια του αντίστοιχου εθνοφυλετικά και γεωγραφικά ιδικού του, «απαιδευτού πολιτισμού». Παραδείγματα πάμπολλα!

ψε πολιτισμικά το μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέρος του Ανατολικού ισλαμικού κόσμου σε λαϊκό πολιτισμικό επίπεδο.

Ο Ζεγκίνης όμως, στο εξαιρετο πόνημά του με τίτλο «Ο Μπεκτασισμός στη Δυτική Θράκη, Συμβολή στην Ιστορία της Διαδόσεως του Μουσουλμανισμού στον Ελλαδικό Χώρο» (ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1988), αφού αναφέρει σωρεία παραδειγμάτων σχετικά με τη χρήση αυτών των Μπεκτασικών Δερβισικών Ταγμάτων (Αχήδων, Καλεντερήδων, Μεβλεβήδων κλπ.) από την Υψηλή Πύλη για τον «εκτουρκισμό της Θράκης» καταλήγει στο εξής συμπέρασμα: «...Τόσο οι Οθωμανοί Σουλτάνοι Ορχάν και Μουράτ Α' όσο και οι ηγέτες των (οθωμανικών) εμιράτων ακολούθησαν ενιαία πολιτική απέναντι στους δερβισήδες, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλική και η οποία απέβλεπε εις την αντιπαράταξη μιας ισχυρής δυνάμεως απέναντι στη Χριστιανική Εκκλησία και το χριστιανικό φρόνημα, που ήταν και το κυριώτερο στήριγμα του Ελληνισμού της Θράκης» (18). Αυτοί οι εκπρόσωποι της «λαϊκής κουλτούρας της Ανατολής», από την Περσία και την κεντρική Ασία μέχρι τα Βαλκάνια χρησιμοποιήθηκαν, μετά χαράς, από την Πύλη για να εξαλείψουν το θεμελιώδες έρεισμα του Ελληνισμού (μαζί με την ελληνική γλώσσα και μνήμη), δηλαδή το χριστιανικό του φρόνημα, κοντολογίς τη χριστιανική θρησκεία και εκκλησία, την οποία θεωρώ ότι υπερασπίζεται ο Χ. Γιανναράς και η οποία, αντλώντας από τη λαϊκή ελληνο-χριστιανική παράδοση, δηλαδή μέρος της «λαϊκής κουλτούρας της (σ.σ. οθωμανικής) Ανατολής» κατά τον Γιανναρά, προσπαθούσε να «αληθεύσει και να κοινωνήσει» αλλά και (πρωτίστως) να επιβιώσει!

Εχει μεγάλη σημασία το παραπάνω συμπέρασμα του Ζεγκίνη, διότι η επίθεση αυτή της γενικευμένης και λαϊκώς αυτοργανωμένης σε λαϊκά μυστικιστικά Τάγματα «λαϊκής κουλτούρας της Ανατολής» δεν στρέφεται πρωτίστως κατά ενός αυστηρά εθνικού χαρακτήρα του κατακτημένου Έλληνα, κάτι που θα ήταν κατανοητό. Στρέφεται κατά εκείνου του στοιχείου «ιερότητας» το οποίο στην Ανατολή, κατά τον Γιανναρά, είναι «κοινά σεβαστό και κατανοητό, ανεξάρτητα από το τι

θεωρούσε ο καθένας σαν «ιερό». Όμως τα πράγματα δεν συνέβησαν έτσι. Ακριβώς εναντίον εκείνου του στοιχείου (του «ιερού») των υπόδουλων χριστιανών στρέφονταν αυτό το «λαϊκό πολιτιστικό στοιχείο της Ανατολής», μάλιστα με την πλήρη συνεργασία των Σείχηδων και των «Μπαμπά» (των ηγετών) των Μπεκτασικών Ταγμάτων με τις εκτουρκιστικές διαθέσεις της Πύλης.

Αναφέρεται σε «εκτουρκισμούς» ο Ζεγκίνης, παραπέμποντας χαρακτηριστικά στον İsmail Hakki (19): «Μετά τη νίκη που πέτυχε ο Μουράτ (ο Α') εναντίον των βυζαντινών επαρχιών της Θράκης, στις 14 Μαρτίου του 1366, μεταβίβασε το αξίωμα της αρχηγίας (του Τάγματος των Αχήδων, παρακλάδι του Μπεκτασικού Τάγματος) στον Ahi Mousa, ο οποίος φρόντισε να μεταφέρει την έδρα της Αδελφότητας (του μυστικιστικού Τάγματος) στα Μάλγαρα της Ανατολικής Θράκης. Είναι φανερό πως ο Μουράτ, ως αρχηγός μιας δυναμικής οργανώσεως (του μυστικιστικού Τάγματος) που αποτελείτο από νέους, οι οποίοι διεκρίνοντο για τον θρησκευτικό τους ενθουσιασμό και την αλληλεγγύη, είχε περισσότερες δυνατότητες να οργανώσει έναν Ιερό Πόλεμο κατά των χριστιανών, παρά ως απλός αρχηγός του κράτους. Οι σχέσεις του με τους Αχήδες, στη διάρκεια του πολέμου, οι παραχωρήσεις προς αυτούς εκτάσεων για την ανοικοδόμηση τεκκέδων (ευκτηρίων οίκων), η ανάθεση σε αυτούς ειδικών καθηκόντων για την οικοδομική οργάνωση των περιοχών που κατακτούσε, δείχνουν ότι ο Μουράτ στήριζε κατά κύριο λόγο την επιτυχία του πολέμου στον θρησκευτικό φανατισμό με τον οποίον πολεμούσαν τα μέλη της οργανώσεως (του μυστικιστικού Τάγματος) αυτής (Κατά τον M. Tayyib Gökbilgin, Pa_a Livasi) - 20. Και συνεχίζει ο Ζεγκίνης: «Το ενδιαφέρον του Μουράτ να επωφεληθεί από τις δραστηριότητες των Δερβισήδων για τον εκτουρκισμό και εξισλαμισμό της Θράκης μπορεί να τεκμηριωθεί μέσα από το περιεχόμενο βακουφικών εγγράφων, της εποχής του ή μεταγενεστέρων εποχών, ορισμένα από τα οποία έχουν δει το φως της δημοσιότητας, ενώ πολλά άλλα παραμένουν ανέκδοτα».

Πολλά από αυτά μας παρουσιάζει ο σε-

βαστός συνάδελφος Ευστράτιος Ζεγκίνης στο παραπάνω πόνημά του, τα οποία κάθε άλλο παρά μας εμπνέουν εμπιστοσύνη γι' αυτή τη δήθεν δυνατή διάσωση του Ελληνισμού υπό τη μορφή του «Yeni Osman Rum ciftligi» στο πλαίσιο του νεο-οθωμανικού νταβουτογλιανού οράματος. Θα μπορούσα να συνεχίσω με δεκάδες άλλα παραδείγματα. Δεν είναι όμως εφικτό, προς το παρόν...

Η ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΠΕΡΙ ΛΑΪΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Το Ισλάμ αναβίωσε στην Τουρκία κατά τη δεκαετία του 1980 και έφθασε να κυβερνήσει τη χώρα αυτή 25 χρόνια μετά. Αυτό είναι μία πραγματικότητα και πρέπει να την τονίσω. Κατά τη δεκαετία εκείνη συνέβησαν τα εξής: α) εμφανίστηκε μια ευρεία ομάδα ισλαμιστών διανοουμένων, β) εμφανίστηκαν θρησκευτικά δίκτυα που διατηρούσαν δεσμούς με τοπικά κέντρα εξουσίας, γ) αυξήθηκε ο αριθμός των εκδόσεων και κυρίως των μηνιαίων περιοδικών ισλαμιστικού χαρακτήρα. Ο Sencer Ayata αναφέρει ότι το 1987 βρήκε πενήντα διαφορετικά ισλαμικά περιοδικά, ανήκοντα στα διάφορα τουρκικά ισλαμικά Τάγματα, στα ράφια των βιβλιοπωλείων στην Αγκυρα (21).

Τελείως δειγματοληπτικά αναφέρω την περίπτωση της τουρκικής ισλαμιστικής πνευματικής «Εστίας των Πεφωτισμένων» η οποία συστάθηκε τον Μάιο του 1962 και χαρακτηρίζεται από τις ακροδεξιές υπερεθνικιστικές της τάσεις, αν και «ισλαμική», και της εξίσου σημαντικής «Τουρκο-ισλαμικής Σύμφθεσης», η οποία, επίσης υπερεθνικιστική και φασιστικού ιδεολογικού χαρακτήρα, υποτίθεται ότι ήθελε να ανασύρει στην επιφάνεια «παραδοσιακές κοινές αξίες», αυτές που ο Γιανναράς θεωρεί ότι θα μας επιτρέψουν τη «συν-εννόηση» με το τουρκικό στοιχείο, «να καθαρίσει το ψεύτικο δυτικό επίστρωμα που ήταν τόσο ρηχό, τόσο ελκυστικό και τόσο διεφθαρμένο, και να αναγνωρίσει κάτω από την επιγραφή Τούρκος και Ισλάμ, μια εθνική σύνθεση βασικών αξιών» (22).

Η πρώην υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, Ντόρα Μπακογιάννη, με την πολιτική που άσκησε έναντι της Τουρκίας έδωσε αφορμή για σοβαρές παρανοήσεις και μετέδωσε λάθος μηνύματα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Η πολιτική σκέψη των ισλαμιστών διανοούμενων στην Τουρκία θεωρεί την κοσμική εκπαίδευση ως «υπεύθυνη των πάσης φύσεως στρεβλώσεων και διαφθοράς, ότι κατέστρεψε το σεβασμό του τουρκικού λαού προς την εξουσία και την ηθική πειθαρχία που προηγούμενως αποτελούσαν σημαντικά στοιχεία της κουλτούρας και τα οποία μεταδίδονταν στις επόμενες γενεές μέσω της οικογένειας (σ.σ. της τουρκο-οθωμανικής), της παράδοσης, των εθίμων και της θρησκευτικής πίστωσης του Ισλάμ». Σύμφωνα με τη λογική αυτή, «η τουρκική νεολαία των δεκαετιών 1960 και 1970 αποξενώθηκε από την εθνική κουλτούρα, αγνόησε την ίδια την εθνική ιστορία, παρασύρθηκε σε ξένες ιδεολογίες, επανεστάτησε εναντίον της εθνικής (τουρκικής) εξουσίας, έχασε τις ρίζες της και περιήλθε σε σύγχυση χωρίς καμία ελπίδα» (23).

Η πανάκεια λοιπόν εναντίον της κοινωνικής αναταραχής για τους σύγχρονους Τούρκους ισλαμιστές διανοούμενους βρίσκεται στην ενδυνάμωση της «εθνικής τουρκικής κουλτούρας», αυτής που οι Τούρκοι διανοούμενοι νοηματοδο-

τούν όπως περιγράφηκε, και αυτής η οποία ελπίζει ο Χ. Γιανναράς ότι θα αποτελέσει «κοινό άξονα πολιτιστικής ενότητας και πολιτικής συνύπαρξης των λαών» και θα αναζητηθεί στη «λαϊκή κουλτούρα των λαών, της άλλοτε οθωμανικής Επικράτειας και όχι στη θρησκεία του Ισλάμ!» Εδώ όμως αντιτάσσουμε το ότι οι ίδιοι αυτοί διανοούμενοι, που αποτελούν τους πνευματικούς και κυριολεκτικώς «ομοτράπεζους» του Νταβούτογλου, θεωρούν ότι αυτή η λαϊκή κουλτούρα είναι «τουρκικών εθνικών και ισλαμικών θρησκευτικών χαρακτηριστικών»!

Οι ίδιοι αυτοί «εκσυγχρονιστές» Τούρκοι ισλαμο-εθνικιστές διανοούμενοι θεωρούν την έννοια «πολιτισμός» ως παγκόσμια δυναμική έννοια, ενώ την έννοια «κουλτούρα» ως στατική. Ως δυναμική έννοια λοιπόν ο πολιτισμός μπορεί να υποστεί αλλαγές, ενώ η κουλτούρα όχι. Αυτό όμως καταστρέφει τις ελπίδες του Χ. Γιανναρά, ο οποίος ισχυρίζεται ότι «ο πολιτισμός δεν υπάρχει στο Ισλάμ» και «τον παράγει η κοινή εμπεδωμένη σε λαϊκή νοοτροπία γνωσιολογία», δηλαδή κάτι απολύτως ρευστό και μη δυνατό να θεμελιώσει

επιστημονική γνώση αλλά ούτε και να θεμελιωθεί πάνω σε αυτήν και το οποίο, όντας όπως αποδείξαμε μεταφυσικής και πολιτιστικής υφής, διαφέρει ριζικά και με πείσμονα τρόπο από τη λαϊκή κουλτούρα του ελληνισμού.

Αλλωστε, είτε αυτό απογοητεύει τον Γιανναρά είτε όχι, οι Τούρκοι ισλαμο-εθνικιστές διανοούμενοι επιδιώκουν με αντιδραστικότητα και επικίνδυνη επιμονή να αντισταθούν στην οικουμενικότητα της δυναμικής έννοιας του «πολιτισμού» και να την πολεμήσουν με τη στατική αλλά υπερεθνικιστική έννοια της «ισλαμο-τουρκικής λαϊκής κουλτούρας», διότι «η μη δυνατότητα αλλαγής της κουλτούρας θεωρείται από αυτούς ζωτικής σημασίας, σε μια εποχή που ορίζεται ως εποχή των εθνών και των εθνών-κρατών, τα οποία στην ανάγνωση του νεο-οθωμανών της ιδεολογικής σχολής Νταβούτογλου μπορούν να αποτελέσουν βιώσιμες μονάδες μόνον καθόσον διατηρούν την πολιτισμική μοναδικότητά τους και δεν περιπλανώνται σε οικουμενιστικά οράματα» (24)!

Όπως επίσης αναφέρει ο Κ. Γώγος στη διδακτορική του διατριβή (25) αναλύοντας τη δομή, την πολιτική δράση του κινήματος του Τούρκου νεο-οθωμανού Fetullah Gulen), «... αξίζει να σημειωθεί ότι το κίνημα έχει αποφύγει την πολιτική δράση και αντ' αυτής έχει δημιουργήσει τα δικά του ιδρύματα με δραστηριότητα όχι ευθέως πολιτική, αλλά εξόχως εκπαιδευτική, πολιτισμική και κοινωνική. Τα ιδρύματα και το εκπαιδευτικό δίκτυο του κινήματος Γκιουλέν συμβάλλουν αποφασιστικά στη διάδοση του κινήματος ανάμεσα στους νέους, οι οποίοι με τη σειρά τους ενισχύουν την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δυναμική του. Σύμφωνα με έγκυρες εκτιμήσεις, το κίνημα Γκιουλέν έχει ιδρύσει παγκοσμίως περισσότερα από 500 σχολεία και πανεπιστήμια. Στην Τουρκία διαθέτει πάνω από 100 γυμνάσια και λύκεια. Τα πανεπιστήμια του κινήματος είναι επτά (εντός και εκτός Τουρκίας), μεταξύ των οποίων το Πανεπιστήμιο Φατίχ στην Κωνσταντινούπολη και το Πανεπιστήμιο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ στην Αλμάτι του Καζακστάν. Οι πλέον ταλαντούχοι απόφοιτοι αποστέλλονται με υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στα καλύτερα πανεπι-

στήμια των ΗΠΑ και του Καναδά (Harvard, MIT, Princeton, Boston University, University of Massachusetts, McGill)... «Δηλωτική της γεωστρατηγικής σημασίας αλλά και των επιδιώξεων του κινήματος είναι η ρήση του ίδιου του Γκιουλέν: "Η Τουρκία είναι υποψήφια χώρα να γίνει μια παγκόσμια υπερδύναμη, βασισμένη στην παρελθούσα και στην παρούσα θέση της"» (27).

Αναφερόμενοι ακόμη και στα σύγχρονα ισλαμογενή Ταγματικά (Tarikatlar) φαινόμενα, ενδεικτικά του σύγχρονου τουρκικού μυστικιστικού Ισλάμ, παρατηρούμε ότι αυτά ήταν και παραμένουν ξενόφοβα, αντιδυτικά, αντιτιθέμενα σε κάθε εξέλιξη που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αύξηση των δυτικών επιρροών στην Τουρκία, όπως λ.χ. οι περιπτώσεις των Tarikatlar (Μυστικιστικών Ταγμάτων) των Νακσιμπεντί, των Χαλιντί, των Σουλεϋμαντζί, των Ισκισί, των Καντιρί κ.ά. Επίσης ήταν de facto «πολιτικής φύσης» η προσκόλληση αυτής της κατά τα άλλα «λαϊκής ισλαμικής πνευματικότητας» του «λαϊκού ισλάμ» των Ταγμάτων και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται. Αλλωστε, λόγω αυτής της αντιδυτικής τους στάσης, με σαφή λαϊκο-θηρησκευτικά κριτήρια, και της εχθρότητάς τους προς κάθε εκσυγχρονισμό, ο Κεμάλ διέταξε τη διάλυσή τους και τη δήμευση της περιουσίας τους το 1925 (28). Η αναβίωση του Ισλάμ (Nahda) και των Μυστικιστικών ισλαμικών Ταγμάτων ως νομικών οντοτήτων στην Τουρκία άρχισε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 με τον Ερμπακάν, ο οποίος και ήταν οπαδός του Μεγάλου Διδασκάλου των Νακσιμπεντί «Χαλιντί», του Shaikh Mehmed Zahid Kotku της Κωνσταντινούπολης. Ο Ερμπακάν έθεσε τα θεμέλια της μετέπειτα νταβουτογλιανής σκέψης, διότι πρότεινε την αποστροφή απέναντι στη Δύση και τη στροφή της Τουρκίας προς το «ισλαμικό της περιβάλλον»! Αυτή ακριβώς είναι και η «γραμμή» του Νταβούτογλου, θεμελιωμένη σε γεωπολιτικό σκεπτικό και ιστορικο-γεωγραφικές αναφορές στην τεκμηριωσή της.

Ο Ν. Ερμπακάν ήταν ο πρώτος αρχηγός νόμιμου πολιτικού κόμματος στην Τουρκία που χαρακτήρισε την τότε ΕΟΚ των έξι χριστιανικών κρατών, ως «Εβραϊο-σιωνιστική Συνωμοσία» και αντ' αυτής

πρότεινε «τον προσανατολισμό προς τον Μουσουλμανικό κόσμο των χιλίων εκατομμυρίων». Ο Νταβούτογλου χαράσσει σήμερα την τουρκική πολιτική ακριβώς με αυτές τις βάσεις και αυτήν ακριβώς την «κρυφή ατζέντα». Οσο για την ικανοποίηση των αντισημιτικών αισθημάτων των οπαδών του Τ. Ερντογάν, μέσω των οδηγίων Νταβούτογλου, αρκεί να θυμίσω τη σκαιά συμπεριφορά του Ερντογάν έναντι του γηραιού Ισραηλινού προέδρου στο τελευταίο Νταβός.

Η Τουρκία είναι μέλος της G-20 και έχει στηρίξει την οικονομική της ανάπτυξη στην οικοδόμηση ισχυρής πολεμικής βιομηχανίας.

Υπάρχουν και άλλα στοιχεία τα οποία μας δείχνουν πως το «αναγεννημένο» τουρκικό Ισλάμ είναι άκρως εθνικιστικό, όσο και αν είναι «λαϊκό», και δεν είναι καθόλου, γενικώς και ρομαντικά αορίστως «ανατολικό». Τούτο δε γίνεται εμφανές και από το γεγονός ότι ο Ερμπακάν θέλησε να εκμεταλλευθεί ακριβώς αυτό το στοιχείο του ισλαμο-τουρκισμού που υπήρχε σε ένα υπολογίσιμο μέρος του τουρκικού λαού, όταν δημιούργησε το νέο κόμμα του, το MSP (Κόμμα Εθνικής Σωτηρίας). Και με το νέο αυτό κόμμα συνέχιζε, εκμεταλλευόμενος τα ισλαμο-εθνικιστικά αισθήματα του τουρκικού λαού, να υποστηρίζει την ιδέα του του ισλαμο-τουρκικού εθνικισμού! Ουδέποτε οι

πολιτικές κομματικές μεταμορφώσεις των ερμπακανικών κομμάτων (MNP, MSP, RP), προγόνων και ιδεολογικών εμπνευστών του σημερινού ερντογανικού AKP, απεμπόλησαν το εθνικιστικό στοιχείο του τουρκικού ισλαμισμού. Ας το αντιληφθούμε!

Θυμίζω ότι το 1980 ο πραξικοπηματίας στρατηγός Κ. Εβρέν, πρόεδρος τότε της Τουρκικής Δημοκρατίας, συμμετείχε (για πρώτη φορά στην τουρκική Ιστορία) στη Διάσκεψη Κορυφής του Οργανισμού Ισλα-

μικής Διάσκεψης που έγινε στην Καζαμπλάνκα! Επίσης αυτός ο «σκληρός κεμαλιστής» ήταν ο πρώτος Τούρκος ηγέτης ο οποίος σε ηλικία 60 ετών πήγε να εκπληρώσει το θρησκευτικό καθήκον του «Πιστού Μουσουλμάνου» το Hajj, στη Μέκκα! Θυμίζω ακόμη ότι και ο «προοδευτικός» Τουργκούτ Οζάλ είχε τον αδελφό του Κορκούτ στο ίδιο Νακσιμπεντικό Τάγμα του Sheikh Kotku, όπου φοιτούσε και ο Ν. Ερμπακάν! Ο Οζάλ όμως ήταν εκείνος ο οποίος, με σκληρότατο τουρκοκεντρικό νεο-οθωμανικό ύφος «ανεκδοιάτως ανεκήρυσσε την περιοχή της Κεντρικής Ασίας σε "φυσικό χώρο επιρροής της Τουρκίας" και ο οποίος, εν όψει της αποσχίσεως της Κεντρικής Ασίας από την Μό-

σχα, έκανε λόγο για "την ιστορική ευκαιρία του Παγκοσμίου Τουρκισμού" (29)! Και ο ίδιος ο «αδελφός Οζάλ» του Τάγματος του «λαϊκού ανατολικού Ισλάμ των Νασιμπεντί», «στρέφοντας το βλέμμα προς την Βαλκανική, μίλησε περί ευκαιριών οι οποίες παρουσιάζονται κάθε "τριακόσια χρόνια", εξηγώντας ότι "η παρούσα ιστορική συγκυρία δίνει την δυνατότητα στην Τουρκία, διά της ενεργοποίησής των μουσουλμανικών μειονοτήτων στην Αλβανία, στην Γιουγκοσλαβία, στην Βουλγαρία και στην Ελλάδα, να αναστρέψει την πορεία συρρικνώσεώς της, η οποία ξεκίνησε προ των τειχών της Βιέννης"» (30)!

Ας δούμε τώρα και τους γεωπολιτικούς στοχασμούς του Α. Νταβούτογλου, οι οποίοι εμποτίζονται από τον ίδιο νεο-οθωμανικό τύπου ισλαμοτουρκισμό, πως αποτελούν τη λογική συνέχεια των προκλήτων του: «Οι τρεις γεωπολιτικοί Άξονες, οι επηρεάζοντες την Εγγύς Χερσαία Λεκάνη

της Τουρκίας (σ.σ. εννοεί τις: Βαλκανική, Καυκάσια Ζώνη και Μέση Ανατολή) είναι οι εξής: α) ο άξονας Αιγαίου-Ανατολικής Μεσογείου ο οποίος επηρεάζει τον Καύκασο και τη Μέση Ανατολή, β) ο άξονας Αιγαίου-Ανατολικής Μεσογείου ο οποίος επηρεάζει τη Βαλκανική και τη Μέση Ανατολή, γ) ο άξονας Ευξείνου Πόντου-Δούναβη-Δαρδανελλίων ο οποίος επηρεάζει τη Βαλκανική και τον Καύκασο. Συνεπώς ο (δακτύλιος) Εύξεινος Πόντος-Αιγαίο-Ανατολική Μεσόγειος-Βασόρα-Μεσοποταμία είναι αυτός που επηρεάζει και τα τρία Υποσυστήματα, δηλαδή: Μ. Ανατολή-Βαλκανική και Καύκασο. Για τον λόγο αυτό κάθε πολιτική μας προς αυτές τις Ζώνες πρέπει να αξιολογείται (από την Αγκυρα) εντός του ίδιου συνολικού στρατηγικού πλαισίου (...) με δύο διακριτά θεμέλια: Το πρώτο αντιστοιχεί στον άξονα Μεσοποταμίας-Βασόρας και το δεύτερο στον άξονα ανατολικής Μεσογείου» (31).

Σχολιάζοντας τα παραπάνω, ελπίζω πως η προοπτική ελέγχου, από την Τουρκία, του «άξονα Αιγαίου-Ανατολικής Μεσογείου», κατά τον Α. Νταβούτογλου, δεν αφήνει πολλές προοπτικές συνεργασίας κάποιου «λαϊκού νεο-οθωμανικού ή ανατολικού» Ισλάμ με το «αποδιοργανωμένο ελλαδικό κρατίδιο» του Χ. Γιανναρά. Επίσης, στο σημείο (β) των προτάσεων Νταβούτογλου φαίνεται ότι η ζώνη Αιγαίου-Κύπρου, ως θεμέλιο της εξωτερικής πολιτικής της νεο-οθωμανικής ερμπακανο-οζαλικο-νταβουτογλιανής Τουρκίας, πρέπει να ελέγχεται από την Αγκυρα! Μόνο εδώ συμφωνεί η πρόταση του Χ. Γιανναρά με τον Νταβούτογλου!

Εδώ λοιπόν καταρρέει, για μια ακόμη φορά, το όραμα του Χ. Γιανναρά, από τους ίδιους τους μελλοντικούς συν-υλοποιητές του. Κι αυτό γίνεται ακόμη πιο εμφανές από το γεγονός του ισχυρού τουρκικού-εθνικιστικού και ισλαμιστικού χα-

Η Αγία Σοφία. Το Ισλάμ αναβίωσε στην Τουρκία κατά τη δεκαετία του 1980 και έφθασε να κυβερνήσει τη χώρα 25 χρόνια μετά.

Φανταστική απεικόνιση της μετατροπής της Αψίδας του Θριάμβου στο Παρίσι σε «νεο-κααμπά». «Πολεμάτε αυτούς που δεν πιστεύουν στον Αλλάχ, ούτε στην Εσχάτη Ημέρα, και δεν απαγορεύουν αυτό που απαγόρευσε ο Αλλάχ κι ο Απόστολός Του Μωάμεθ, κι ούτε αναγνωρίζουν την αληθινή θρησκεία, ακόμη κι αν ανήκουν στον Λαό που του δόθηκε η Βίβλος (σ.σ. τους Εβραίους) μέχρις ότου δώσουν τον φόρο υποτέλειας με εκούσια υποταγή και ταπεινωθούν (Σούρα 9, «Αλ Τάουμπα/Η Μετάνοια» Μαντίνα, Σούρετ 29).

ρακτήρα τον οποίο αποδίδουν οι σύγχρονοι νεο-οθωμανοί στη «λαϊκή κουλτούρα» του τουρκικού κράτους. Αυτοί δεν μιλούν για κάποια αόριστη «λαϊκή κουλτούρα της Ανατολής» που δεν υφίσταται πουθενά, παρά μόνο σε συνειδήσεις Δυτικών οι οποίοι ανέγνωσαν παραμύθια τύπου «Χιλίων και μιας Νυκτών» και ρομαντικών ανατολιζόντων. Αυτοί οι σύγχρονοι Τούρκοι ισλαμιστές διανοούμενοι μιλούν για «τουρκο-ισλαμική λαϊκή εθνική κουλτούρα». Εκεί, μαζί με τον χαρακτήρα του Ισλάμ που περιγράψαμε σε κρίσιμα σημεία παραπάνω, δεν έχει ουδεμία θέση ο Ελληνισμός!

Εχουμε επίσης να παρατηρήσουμε ότι η ελληνική σκέψη και οι ανατολικοί δεσποτισμοί χωρίζονται από ένα χάος. Ούτε οντολογούμε αλλά ούτε και γνωσιολογούμε ανατολικότροπα. Και έχει απόλυτο δίκιο ο Βερέμης όταν λέει ότι «κανένας μουσουλμάνος, ακόμα και μετριοπαθής, δεν συμφωνεί με την προσαρμογή του Ισλάμ στα δυτικά κελεύσματα του εκσυγχρονισμού».

Ακόμη θα υπογραμμίσω ότι διατηρώ μεγάλες επιφυλάξεις σχετικά με το κατά πόσον οι ατομικιστές, και κριτικοί μέχρι βλασφημίας, αριστοφανικο-διονυσιακοί, άρα και γνήσια λαϊκοί, Έλληνες μπορούν να ισχυριστούν ότι μοιράζονται σε λαϊκό επίπεδο τέτοιες, ανατολικού δεσποτικο-αυτοκρατορικού τύπου «βαθιά ριζωμένες προσκολλήσεις». Ομως και από πρακτική, γεωγραφική άποψη, κοντολογίς αντικειμενικά, ιστορικά και χωροθετικά, δεν εντοπίζω δυνατότητα ισχυρισμού, από πλευράς Ελλήνων ή Τούρκων (αδιάφορο), ότι «αποτελούν μέλη μιας στενά συνδεδεμένης κοινότητας» και «μοιράζονται τη βαθιά ριζωμένη προσκόλληση και αφοσίωση σε αυτήν».

ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Για να υλοποιηθεί, λοιπόν, η πρόταση του αξιότιμου συναδέλφου Χ. Γιανναρά και για να επιτύχουμε αυτή τη «συμπερίληψη» στη βάση του «λαϊκού παραδοσιακού πολιτισμού», πρέπει να ανακαλύψουμε τις «απαίδευτες» εκείνες ελληνο-τουρκικές μάζες οι οποίες «να είναι μέλη μιας στενά συνδεδεμένης κοινότητας» και «να μοιράζονται τη βαθιά ριζωμένη προσκόλληση σε αυτήν»!

Αναφορικά, τώρα, με την απαίτηση της εξεύρεσης «μαζών», ίσως είναι εύκολο να το επιτύχουμε με τις τουρκικές, διότι για «ελληνικές μάζες» μου φαίνεται δύσκολο, κυρίως (και ας μείνουμε εκεί) για λόγους ελληνικού δημογραφικού ελλείμματος, στο οποίο είναι σύμφωνος και ο Χ. Γιανναράς! Με λίγα λόγια, τα 10 εκατομμύρια των Ελλήνων της Ελλάδας και τα 70 εκατομμύρια των Τούρκων, θα δημιουργήσουμε μια αξιοθαύμαστη «συμπερίληψη»! Βέβαια θα πρόκειται για αρκετά «άβολη» για τον Ελληνισμό «συμπερίληψη»...

Επίσης τίθεται και από μια άλλη σκοπιά το πρόβλημα: Για ποια «μέλη μιας στενά συνδεδεμένης κοινότητας» που «να μοιράζονται τη βαθιά ριζωμένη προσκόλληση σε αυτήν» συζητούμε, όταν τους τελευταίους μας έδωξαν οι Τούρκοι τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 από την Πρό-

λη, την Καπαδοκία, το Ικόνιο, την Ιμβρο, την Τένεδο και κατά τον «συνωτισμό της Σμύρνης» και κάποιους άλλους, από τη δική μου ελληνική μικρο-ταυτότητα, τους Ποντίους, τους «διευθέτησαν καταλλήλως» το 1912-15; Είναι απολύτως σαφές πλέον ότι με την πρόταση του σεβαστού Χ. Γιανναρά «δεν θα επανέλθει ποτέ στο ιστορικό προσκήνιο ο Ελληνισμός». Θα θεωρήσω ως πιο ρεαλιστική και ελπιδοφόρα και θα την προτιμήσω, τη δυτική, ευρωπαϊκή και δημοκρατική παραίτηση του Θάνου Βερέμη για πολλούς λόγους, μερικώς από τους οποίους παρέθεσα παραπάνω. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) A. Nachmani, *Turkey facing a New Millenium*, Manchester University Press, Manchester & New York, 2003, p. 90.

(2) Βλ. A. Davutoglu, *The Clash of Interests: An Explanation of the World (Dis)Order*, *Perceptions Journal of International Affairs*, τομ. 2, No 4, Δεκ. 1997, σ. 1 και επ. Οπως επίσης: W. Thomson, *On Global War: Historical-Structural Approaches to World Politics*, Columbia Univ. of South Carolina Press, 1988, s. 7. ευρισκόμενα εις το: I. Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιθάνης, Αθήνα, 2008, σ.σ.: 63.

(3) Οπ. αν. αναφορά στο ίδιο άρθρο του Davutoglu, στο I. Μάζης, κ.τ.λ., σ. 69.

(4) Tibi, Bassam., *Aufbruch am Bosphorus*. Die

Ο ισλαμικός κόσμος (Σουνίτες και Σίιτες). Η Τουρκία φιλοδοξεί να αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο σε αυτόν, εκμεταλλευόμενη την αναβάθμιση της γεωστρατηγικής της αξίας.

Turkei zwischen Europa und dem Islamismus, Diana Verlag, München-Zürich, 1998, s. 69.

(5) Οπ. αν.

(6) Α. Γιαννουλάτος, *Ισλάμ. Θρησκευτολογική Επισκόπησις*, Εκδόσεις «Εθνη και Λαοί», Γ' έκδοσις, 1983, σ.σ. 230-233.

(7) Atiya, *Kreuzfahrer* (1964), 201-204. A. Daffa, "Muslim Contribution to Geometry", *JRAI* 2, no 2 (1974), 45-54.

(8) Βλ. H. Suter, *Die Mathematiker und Astronomer der Araber und Ihre Werke*, Leipzig, 1900.

(9) Περισσότερα σε: i) L. Leclerc, *Histoire de la Médecine Arabe*, Paris 1876 ii) G.C. Anawati, "La Médecine Arabe jusqu'au temps d'Avicenne", *Les Mardis de Daar el-Salam*, 1953, κ.τ.λ.

(10) Βλ. Γρηγόριος Ζιάκας, *Ιστορία των Θρησκευμάτων β': Το Ισλάμ*, Εκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, σ. 417. Πρβλ. επίσης σ.σ.: 417-428.

(11) Ι. Θ. Μάζης, *Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία*, Προσκήνιο-Σιδεράτος, Αθήνα, 2000, σ.σ. 624.

(12) Smith, *Islam*, 1957 και πλείονα: βλ. G.E. von Grunebaum, *Unity and Variety in Muslim Civilisation*, Chicago-London, 1955, όπως και D. S. Richards (ed.), *Islamic Civilisation: 950-1150*, Oxford, 1973.

(13) Alan Bullock-Stephen Trombley (Eds.), *Λεξικό της Σύγχρονης Σκέψης*, Πατάκης - Harper/Collins, London, 1999.

(14) «Ιερών Κοράνιον», Νέα έκδοση Μαριάνας Λάτση (έτος Εγίρας 1407, έτος Χριστιανικό 1987), από Επιτροπή Αράβων Ελληνιστών του

Ιστορικού Ισλαμικού Πανεπιστημίου του Al Azhar.

(15) «Ιερών Κοράνιον», Νέα έκδοση Μαριάνας Λάτση (έτος Εγίρας 1407, έτος Χριστιανικό 1987), από Επιτροπή Αράβων Ελληνιστών του Ιστορικού Ισλαμικού Πανεπιστημίου του Al Azhar του Καίρου.

(16) Σ.Σ. (R.F): Για περισσότερα: R. Redfield, *Peasant Society and Culture*, 1956.

(17) Βλ. i) Erich Gross, *Das Vilayet-name des Haggi Bektash*, Leipzig, 1927, ii) *Sefer Aytekin, Vilayetname-i Haci Bektas Veli*, Ankara, 1956, tom. I-II, iii) Abdulkaki Golpinarli, *Manakib-i Haci Bektas Veli "Vilayet-Name"*, Istanbul, 1958, η οποία κατά τον Ζεγκίνη θεωρείται και η πλέον ολοκληρωμένη. (Ευστράτιος Χ. Ζεγκίνης, *Ο Μπεκτασισμός στη Δυτική Θράκη. Συμβολή στην Ιστορία της Διαδόσεως του Μουσουλμανισμού στον Ελλαδικό Χώρο*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη, 1988, σ. 22).

(18) Βλ. Ευστράτιος Χ. Ζεγκίνης, *όπ. αν. σ. 107*.

(19) Ismail Hakki, *Uzuncarsili*, στο: Ευστράτιος Χ. Ζεγκίνης, *όπ. αν. σ. 102*, υποσημ. 116.

(20) Ζεγκίνης, *όπ. αν. σ. 103*, υποσημ. 117.

(21) Ayata, Sencer., "Traditional Sufi Orders on the Periphery: Kadirî and Naksibendî Islam in Konya and Trabzon", in *Islam in Modern Turkey* του Richard Tapper.

(22) Βλ. σχετικά: B. Toprak, "Religion as State Ideology" καθώς και τους: Erkan Akin και Omer Karasapan, "The Turkish-Islamic Synthesis" οι οποίοι αντλούν στοιχεία από τον Cencay Saylan, *Islamiyet ve Siyaset*, Ankara, Yay. 1988.

(23) Βλ. D.P.T, *Millî Kültür Raporu*, Ankara, Devlet Planlama TesKILATI Yayini, 1983, pp. 542-543.

(24) Muharrem Ergin, A. Aydin Bolak and Süleyman Yalc(n.d), *Millî Mutabakatlar*, Istanbul, *Renkler Mat baacilik*, p.5-8.

(25) Κ. Γώγος, *Το οργανωμένο τουρκικό Ισλάμ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Μια γεωπολιτική ανάλυση, διδακτορική διατριβή*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Ιούλιος 2009.

(26) Κ. Γώγος, *σ. 133*.

(27) Berna Turam, *Between...*, *ό.π.*, 73. Τούτο ειπώθηκε το 1997 από τον Φετουλάχ Γκιουλέν.

(28) Πρβλ. Ι. Θ. Μάζης, *Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικο-οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία*, Εκδ. Προσκήνιο-Σιδεράτος, Αθήνα, 2000, σ.σ. 99-107.

(29) Σημείωση Η. Ηλιόπουλου: «*Europa-Archiv*», Folge 22/1992, z277, 30-31/10/1992. Στο Η. Ηλιόπουλος, «*Η Τουρκία ως πρότυπο των Μουσουλμανικών Δημοκρατιών της π. Ε.Σ.Σ.Δ. Ιστορία, πολιτική χρήση και πραγματική διάσταση ενός μύθου*», *Γεωστρατηγική*, I.A.A. (143-178), Τεύχος 7, Ιανουάριος-Απρίλιος 2005, σ. 144.

(30) Οπ. αν. σ. 144. στο: Ι. Θ. Μάζης, *Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία*, Λιθάνης, 2008, σ. 74.

(31) Ahmet Davutoglu, *Stratejik Derinlik. Türkiye'nin Uluslarasi Konumu*, (Στρατηγικό βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας), 18η έκδοση, Κωνσταντινούπολη, 2004, σ. 398.